

Baština
Dusty Covers

Picturebooks as Gifts in Return for Charity: The Croatian Mother and Child Weeks in the 1940s

Written by Berislav Majhut

Translated by Nikola Novaković

In 1958, the Zagreb publishing house Mladost started a series of very small picturebooks (9 x 6 cm) called “Iz priče u priču” [“From Story to Story”]. The price of a copy was 10 dinars, equal to the price of the daily newspaper *Vjesnik* [The Herald] (Kukić 2015: 142). For such a small booklet on plain paper, without a cover and of only 16 pages (Fig. 1), it seems a rather high price, especially considering the intentions of the head of the editorial department, Grigor Vitez, who hoped to encourage children to independently buy books and start their own libraries (Vitez as quoted in Kukić 2015: 169):

This year, my company [Mladost] started publishing a series of booklets, beautifully illustrated stories in colour, and the price of each booklet is 10 dinars. We want children to be able to buy books and start creating their own little libraries from an early age. [...] I think this will be a very important and edifying factor in developing a permanent readership starting with children.

Yet, it was not the first publishing series of this kind. From 1942 to 1944, the publisher Oblast “Pomoć” [“Aid” Division] published twenty-two picturebooks of 16 pages of an even smaller format (6 x 7 cm) in a thin cardboard binding (Fig. 2), printing individual titles in large print runs of eighty thousand copies. Apparently, the publisher firmly believed that they would sell out, even though a single copy ►

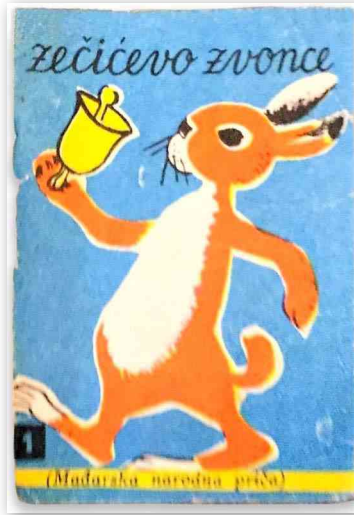
Slikovnice kao uzdarje za milodare: Hrvatski tjedni majke i djeteta 1940-ih

Zagrebačka nakladnička kuća Mladost pokrenula je 1958. nakladnički niz sasvim malih slikovnica (9 x 6 cm) pod nazivom *Iz priče u priču*. Cijena primjerka bila je 10 dinara, jednaka cijeni dnevnih novina *Vjesnik* (Kukić 2015: 142). Za takvu knjižicu na običnom papiru, bez korica i od samo 16 stranica (Sl. 1), čini se to prilično visokom cijenom pogotovo uzevši u obzir namjere glavnoga urednika Grigora Viteza, koji se nadao da će potaknuti djecu na samostalnu kupnju knjiga i pokretanje svoje vlastite knjižnice (Vitez prema Kukić 2015: 169):

Moje poduzeće [Mladost] je ove godine započelo izdavati seriju knjižica, lijepo ilustriranih priča u bojama, a cijena je svakoj maloj knjižici 10 dinara. Time želimo postići da djeca mogu kupovati knjigu i početi već od malena da stvaraju svoju malu biblioteku. [...] Mislim da će to biti veoma važan i odgojan činilac da se već od djece počne stvarati stalna čitalačka publika.

Ipak, nije to bio prvi nakladnički niz takve vrste. Nakladnik Oblast „Pomoć“ objavio je od 1942. do 1944. dvadeset i dvije slikovnice od 16 stranica još manjega formata (6 x 7 cm) u tankom kartonskom uvezu (Sl. 2), otisnuvši pojedini naslov u velikoj nakladi od osamdeset tisuća primjeraka. Očigledno je nakladnik čvrsto vjerovao da će ih rasprodati premda je pojedini primjerak bio upravo nerazmjerno skup ►

► was disproportionately expensive because it cost twice as much as a copy of a daily newspaper. Thus, although each title was printed in a large edition, this did not lower the price of a copy, but made the even smaller picturebook twice as expensive as those of the “From Story to Story” series. We investigated the background of such an unusual phenomenon on the book market.

Fig. 1. The first booklet from the publication series “From Story to Story” published in 1958 (9 x 6 cm)

Sl. 1. Prva knjižica iz niza Iz priče u priču objavljena 1958. (9 x 6 cm)

Oblast “Pomoć” was a special division of the Ministry of Health of the Independent State of Croatia (Nezavisna Država Hrvatska, NDH), founded in September 1941 with the aim of uniting public and private charity (Mlač 1944: 18). At that time, many people were in great need. War suffering had increased the number of those who were left without property, body parts, breadwinners, husbands, or parents. Besides, regardless of such circumstances, many had simply grown old and weak. In order to facilitate the collection of funds for all those in need, Oblast “Pomoć” issued various small items, such as booklets, calendars, pinhead badges (Fig. 3a, b, c, d, e), collections of postcards like those with pictures of Croatian folk costumes by Zdenka Sertić¹ (Fig. 4) and those with historical pictures of Croatian cities taken from old sources (Fig. 5). They were called “charity tokens” because the price paid for them was not the market price, but a gift in return for an act of charity and a way of collecting financial means for those in need. Charity tokens for each month shared a theme and appeared in a small series to encourage collectors to acquire the entire collection, i.e. the “charity cardboard sheet”. However, as the donors were rarely able to spend a large amount of money, they would rather buy individual items.

¹ Zdenka Sertić (1899–1986) was a Croatian painter and ethnographer.

► jer je koštao dvostruko više od dnevnih novina. Znači, iako je svaki naslov otisnut u golemoj nakladi, to nije snizilo cijenu primjerka nego je još manju slikovnicu učinilo dvostruko skupljom od onih iz niza Iz priče u priču. Istražili smo što stoji iza tako neobične pojave na tržištu knjiga.

Fig. 2. The first booklet from the series published by the Oblast “Pomoć” in 1942, reproduced here in real size (6 x 7 cm)

Sl. 2. Prva knjižica iz niza Oblasti „Pomoć“ objavljena 1942., ovdje reproducirana u naravnoj veličini (6 x 7 cm)

Poseban dio Ministarstva zdravstva i udružbe Nezavisne Države Hrvatske (NDH) bila je Oblast „Pomoć“ osnovana u rujnu 1941. radi spajanja javnoga i posebničkoga dobrotvorstva (Mlač 1944: 18). U to vrijeme bilo je mnogo nejakih i u velikoj potrebi. Ratna stradanja uvećala su broj onih koji su ostali bez imovine, bez dijelova tijela, bez hranitelja, bez muževa, bez roditelja. A mnogi su i bez obzira na ratna stradanja jednostavno ostarjeli i onemoćali. Radi lakšega sakupljanja sredstava za sve unesrećene i potrebite, Oblast „Pomoć“ je tijekom cijele godine, svakoga mjeseca, izdavala različite male predmete kao što su knjižice, kalendari, značke (Sl. 3a, b, c, d, e), zbirke razglednica poput one sa slikama hrvatskih narodnih nošnji Zdenke Sertić¹ (Sl. 4) i one s povijesnim slikama hrvatskih gradova preuzetih iz starih bakroreza i različitih publikacija (Sl. 5). Nazvali su ih „odkupnim znakovima“ jer cijena koja se plaćala za njih nije bila tržišna već je bila čin milosrđa i način prikupljanja pomoći. „Odkupni“ znakovi izdavani mjesečno bili su okupljeni oko neke teme te bi tako činili male nizove koji bi poticali kolekcionare da nabave cijelu zbirku to jest „odkupni karton“. No darivateljima često nije bilo moguće izdvojiti tu veću svotu pa su ih kupovali kao pojedinačne primjerke.

¹ Zdenka Sertić (1899. – 1986.) hrvatska slikarica i etnografkinja.

Fig. 3a. A collection of charity tokens of “Pomoć” for November 1943 with motifs of various charities (cardboard sheet 30 x 24 cm, pinhead badges 23 x 18 mm). From the holdings of Zagreb City Libraries (ZCL).

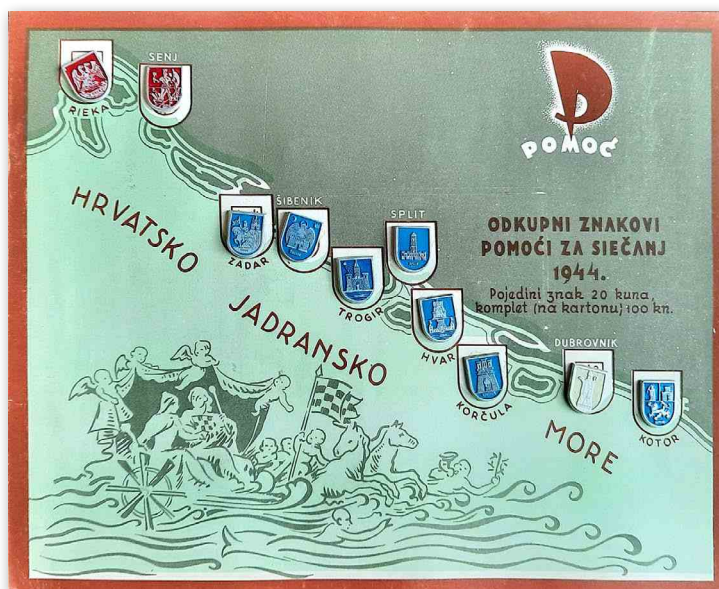
Sl. 3a. Zbirka otkupnih znakova „Pomoći“ za studeni 1943. s motivima različitih milodara (karton 30 x 24 cm, značke 23 x 18 mm). Iz fonda Knjižnica grada Zagreba (KGZ).

Fig. 3b. A collection of charity tokens of “Pomoć” for December 1943 with motifs of old crafts (cardboard sheet 23 x 30 cm, diameter of pinhead badges 17 mm).

The holdings of ZCL.

Sl. 3b. Zbirka otkupnih znakova „Pomoći“ za prosinac 1943. s motivima starih zanata (karton 23 x 30 cm, promjer značke 17 mm). Iz fonda KGZ-a.

Fig. 3c. A collection of charity tokens of “Pomoć” for January 1944 with motifs of Croatian Adriatic cities (cardboard sheet 24 x 30.5 cm, pinhead badges 18 x 15 mm).

The holdings of ZCL.

Sl. 3c. Zbirka otkupnih znakova „Pomoći“ za siječanj 1944. s motivima hrvatskih jadranskih gradova (karton 24 x 30,5 cm, značke 18 x 15 mm). Iz fonda KGZ-a.

Fig. 3d. A collection of charity tokens of “Pomoć” for February 1944 with motifs of houses (cardboard sheet 23 x 30 cm, cardboard tiles for gluing, diameter 37 mm).

The holdings of ZCL.

Sl. 3d. Zbirka otkupnih znakova „Pomoći“ za veljaču 1944. s motivima kuća (karton 23 x 30 cm, kartonske pločice za lijepljenje promjera 37 mm). Iz fonda KGZ-a.

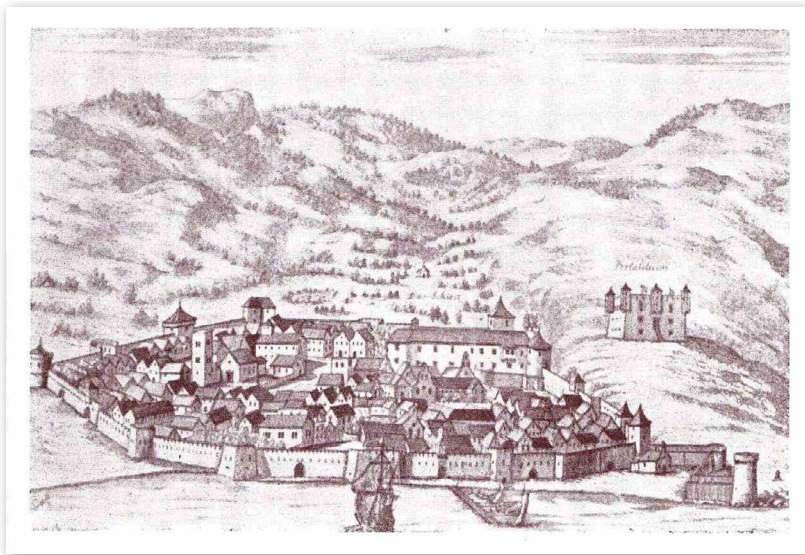

Fig. 3e. A collection of charity tokens of “Pomoć” for November 1944 with motifs of houses (cardboard sheet 32 x 24 cm, pinhead badges 14 x 14 mm). The holdings of ZCL.
Sl. 3e. Zbirka otkupnih znakova „Pomoći“ za studeni 1944. s motivima kuća (karton 32 x 24 cm, značke 14 x 14 mm). Iz fonda KGZ-a.

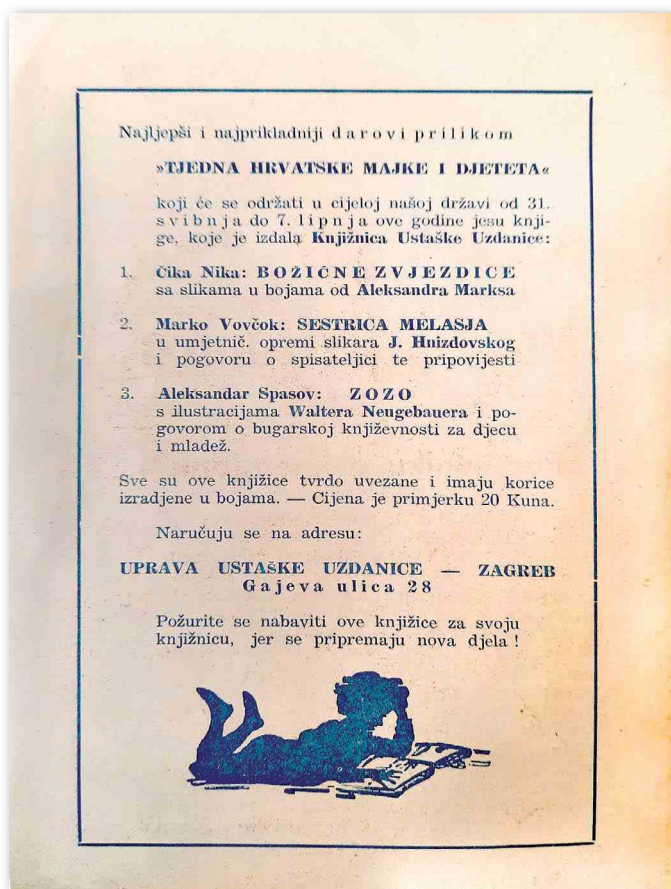
Fig. 4. An example from the collection of 17 postcards of Croatian national costumes by Professor Zdenka Sertić, which was sold for 170 kuna (11 x 15 cm). The holdings of ZCL.
Sl. 4. Primjer iz zbirke 17 razglednica prof. Zdenke Sertić Hrvatske narodne nošnje, koja se prodavala za 170 kuna (11 x 15 cm). The holdings of Iz fonda KGZ-a.

Fig. 5 An example from the collection of postcards of old Croatian cities: Senj in a picture taken from *Die Ehre dess Hertzogthums Crain* (Johann Weichard Valvasor, 1689) (11 x 15 cm). Iz fonda KGZ-a.

Sl. 5 Primjer iz zbirke razglednica starih hrvatskih gradova: Senj na slici preuzetoj iz *Die Ehre dess Hertzogthums Crain* (Johann Weichard Valvasor, 1689) (11 x 15 cm). The holdings of ZCL.

„Već prve godine djelatnosti ‘Pomoći’ uvedena je tokom mjeseca lipnja [1942., op. B. M.] posebna sabirna akcija pod nazivom ‘Hrvatski tjedan majke i djeteta’² (Mlač 1944: 21). U početku je bila zamišljena samo kao prikupljanje milodara, ali je do svoje realizacije krajem svibnja 1942. uvelike prerasla te okvire i postala općedruštveno odavanje počasti majčinstvu (što znači i majci i djetetu). Konceptija Tjedna u kasnijim je godinama evoluirala pa je 1944. dobila i prevladavajući prosvjetiteljski naglasak jer se uglavnom odvijala putem predavanja, bilo javnih, bilo putem „krugovala“, tj. radija (usp. Anon 1944a). No, kao što to često biva, neki su shvatili taj tjedan i kao priliku za vlastiti probitak pa ga je tako *Ustaška uzdanica* iskoristila kao dobru priliku za prodaju svojih naslova iz edicije Knjižnica *Ustaške uzdanice* (usp. Anon 1942a) (Sl. 6).

Fig. 6. An advertisement for books from the magazine *Ustaška uzdanica* no. 17 from 1942. The holdings of ZCL.

Sl. 6. Reklama za knjige u časopisu *Ustaška uzdanica* br. 17. iz 1942. godine. Iz fonda KGZ-a.

² U nekim je izvješćima „Hrvatski tjedan majke i djeteta“, a u nekim, rjeđim, „Tjedan hrvatske majke i djeteta“.

“In the very first year of ‘Pomoć, a special fundraising campaign called the ‘Croatian Mother and Child Week’² was introduced during the month of June [1942, op. B.M.]” (Mlač 1944: 21). It was at first only meant as a fundraising activity, but by the end of May 1942, when it actually started, it had greatly outgrown that framework and became a general social tribute to motherhood (meaning both mother and child). The concept of the Croatian Week dedicated to mothers and children evolved in later years, and in 1944 it also had a predominant educational emphasis because it was mainly promoted through lectures, either in public or over the radio (cf. Anon 1944a). However, as often happens, some people saw the campaign as an opportunity to make a profit, so *Ustaška Uzdanica* [Ustaša Youngsters] used it as a welcome occasion to sell their titles from their publication series “The Library of *Ustaška Uzdanica*” (cf. Anon 1942a) (Fig. 6).

The first Croatian Mother and Child Week in the Independent State of Croatia was held from 31 May to 7 June 1942. Although it was called “Croatian Week”, the event actually lasted eight days because the first Sunday (31 May) was dedicated to mothers and the second Sunday (7 June) to children (K. 1942). The event was held with the purpose of honouring motherhood: “[...] so that this week achieves its intended purpose: to awaken and develop in the Croatian people as much love as possible for Croatian mothers and children” (Anon 1942b).

At the same time, voluntary contributions were collected to help widows and impoverished mothers with children (Anon 1942d):

The net profit [of the musical play *Majčina pjesma* [Mother’s Song], for which the music was composed by Mirko Kolarić while Boris Papandopulo conducted the orchestra of the General Staff of the Ustaša Army] is intended for the benefit of poor mothers and children.

This is evidenced by the following fragment (Anon 1943a):

The Croatian Mother and Child Week began in Petrinja with a public collection of charitable contributions for poor mothers and children, the needy, and ailing old women. The collection was conducted by female members of the Ustaša movement. A nice sum of money was collected, which will meet the desired objective.

The first Croatian Mother and Child Week was marked in Zagreb and other cities with a series of events, lectures, and performances. In Križevci, the week of events dedicated to mothers and children ended with a large flower parade. In Osijek, one of the events was a concert of military music held in King Tomislav Garden during which charity tokens were sold, and a share of the collected amount was given to the poor mothers of Osijek. The ceremony was also held in Varaždin, Ogulin, Jajce, Banja Luka, and other cities (Anon 1942e). Children born during the Croatian Mother and Child Week were sponsored by “wealthy Croatian patriots and institutions”, who volunteered

² In some reports, it is called “The Croatian Week of Mother and Child”, and in others, less often, “The Week of Croatian Mother and Child”.

Prvi Hrvatski tjedan majke i djeteta u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj održan je od 31. svibnja do 7. lipnja 1942. Manifestacija je zapravo trajala osam dana jer je prva nedjelja (31. svibnja) posvećena majci, a druga nedjelja (7. lipnja) djeci. (K. 1942.) Tjedan se održavao radi odavanja počasti majčinstvu: „[...] da ovaj tjedan postigne svrhu, koja mu je namijenjena: pobuditi i razviti u hrvatskom narodu što jaču ljubav prema hrvatskim majkama i djeci“ (Anon 1942b).

Pri tom su se skupljali i dobrovoljni prilozi za pomoć udovicama i siromašnim majkama s djecom (Anon 1942d):

Čisti dobitak [glazbenog igrokaza *Majčina pjesma* u kojoj je glazbu skladao Mirko Kolarić a orkestrom Glavnog stožera Ustaške vojnice ravnao Boris Papandopulo] namijenjen je u korist siromašnih majka i djece.

O tom svjedoči i sljedeći ulomak (Anon 1943a):

Tjedan hrvatske majke i djeteta počeo je u Petrinji javnim sabiranjem dobrovoljnih priloga za siromašne majke i djecu, ubogare i nemoćne starice. Sabiranje su obavljale članice ženske loze Ustaškog pokreta. Sakupljena je liepa svota novaca, od koje će se moći izpuniti željena svrha.

Prvi tjedan Hrvatske majke i djeteta obilježen je u Zagrebu, ali i u drugim gradovima nizom priredbi, predavanja i manifestacija. U Križevcima je tjedan priredbi posvećenih majki i djetetu završio velikim cvjetnim mimohodom. U Osijeku je jedna od priredbi bio koncert vojničke glazbe u Tomislavovu perivoju prilikom kojega su se prodavali „odkupni“ znakovi, a dio utrška bio je predan osječkim siromašnim majkama. Svečano je bilo i u Varaždinu, Ogulinu, Jajcu, Banjoj Luci i drugim gradovima (Anon 1942e). Djeci rođenoj u tjednu majke i djeteta kumovali su „imućniji hrvatski rodoljubi i ustanove“ koji su se dobrovoljno javljali (Anon 1942f). Tjedan je prolazio uz primanja kod najviših državnih tijela,³ reportaže i izvještaje na prvim stranicama najuglednijih novina, predavanja na krugovalu,⁴ slikopisne i kazališne predstave. Tako je, primjerice, zagrebački gradski odbor „Pomoći“ priredio svečanu predstavu u velikom kazalištu povodom tjedna Hrvatske majke i djeteta u okviru koje je izveden glazbeni igrokaz Zdenke Smrekar⁵ *Majčina pjesma* (Anon 1942i). Održana je i izložba knjiga za djecu i mladež u salonu Ullrich. Izložbu je priredio Državni zavod za narodnu prosvjetu, a otvorio ju je njegov pročelnik dr. Mile Starčević, koji je među ostalim rekao (Anon 1942b: 4):

³ Poglavnik Ante Pavelić 1. lipnja primio je 150 majki „iz svih stališa – iz grada i sa sela“ u Jelačićevoj dvorani u Banskim dvorima. O primanju su sutradan izvijestile najvažnije novine, *Hrvatski narod*, donijevši to kao udarnu vijest na prvoj stranici (Anon 1942g).

⁴ Prema rasporedu Državnoga krugovala, primjerice, u srijedu 3. lipnja, emitirani su sljedeći sadržaji posvećeni Tjednu majke i djeteta: u 13.45 *Majka i dijete u pjesmama hrvatskih skladatelja*, pjeva Olga Horvat-Küch; u 17.15 „Majčina dušica“ – legenda po narodnom pričanju. Napisao prof. Vojmil Rabadan. Izvode: članovi hrv. drž. kazališta; u 20.00 Dr. Ivo Petrić, ministar zdravstva: *Zdravstvena zaštita majke i djeteta* (Anon 1942h).

⁵ Zdenka Smrekar (1884. – 1946.), hrvatska književnica. Više o njoj i njezinu radu može se naći u prilogu Baština u drugom broju časopisa *Libri & Liberi* iz 2018. (Majhut 2018: 388–390, 394–397).

as godfathers (Anon 1942f). In addition to receptions at the highest government bodies,³ there were reports on the front pages of the most respected newspapers, lectures on the radio,⁴ as well as films and theatrical performances. Thus, for example, the Zagreb city committee “Pomoć” organised a gala performance in the Croatian National Theatre on the occasion of the Croatian Mother and Child Week, in which Zdenka Smrekar’s⁵ musical play *Majčina pjesma* [Mother’s Song] was performed (Anon 1942i). An exhibition of books for children and young people was also held in the Ullrich Salon. The exhibition was organised by the State Institute for National Education, and was opened by its head, Dr Mile Starčević, who said, among other things (Anon 1942b: 4):

This is the first time that, in the Independent State of Croatia, as part of the “Croatian Mother and Child Week”, an exhibition has been organised of books for children and young people, and of illustrations by Croatian artists for works for children. We have successfully selected and shown what Croatian writers and publishers, mainly from Zagreb, have published for our children in the last twenty years [...].

[L]et this modest exhibition be not only for our writers, but also for all those who can contribute to the stronger development of this literary form, an incentive for deliberate and stronger work in that area. The Ministry of Education, in particular the State Institute for National Education, will pay the greatest attention to this branch of Croatian literature, and will encourage and support every effort to develop Croatian literature for young people to the highest possible artistic level, and in accordance with our people’s needs and aspirations.

The exhibition in the Ullrich Salon⁶ was the first exhibition of children’s books in the NDH. It displayed the production of children’s literature of the time and understood the contemporary moment as a continuation of the tradition, presenting the activities of publishers in “the last twenty years”. The most important part of Mile Starčević’s speech at the opening of the exhibition is the Ministry of Education’s intention to “give the greatest attention” to children’s literature. Those were words uttered on a solemn occasion, and they were presented in an article that has more of a propagandistic than

³ On 1 June, Poglavnik [the head of state] Ante Pavelić received 150 mothers “from all walks of life – from the city and the countryside” in Jelačić Hall in Banski Dvori [the seat of the government]. The reception was reported the next day by the most important newspaper *Hrvatski Narod* [The Croatian People] on its front page as breaking news (Anon 1942).

⁴ For example, according to the schedule of the State Radio, on Wednesday 3 June 1942, the following programmes devoted to the Croatian Mother and Child Week were broadcast: at 1:45 p.m., *Mothers and Children in Songs by Croatian Composers*, sung by Olga Horvat-Küch; at 5:15 p.m., “Majčina dušica” [Thyme] – a legend according to folk tales, written by Professor Vojmil Rabadan, performed by members of Croatian state theatres; at 8:00 p.m., Dr Ivo Petrić, Minister of Health: *Health Care of Mother and Child* (Anon 1942h).

⁵ Zdenka Smrekar (1884–1946) was a Croatian writer. For more about her and her work, see the Dusty Covers section in the second issue of *Libri & Liberi* from 2018 (Majhut 2018: 388–390, 394–397).

⁶ Ullrich Salon was the first private exhibition gallery in Zagreb, opened in 1909. However, the first exhibition of Croatian books for children and young people took place in Zagreb in the Art Pavilion even earlier, from 5 June to 20 June 1938, and it was organised by the Vasić Bookstore (Vasić and Horvat).

Ovo je prvi puta, da se u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, u okviru „Hrvatskog tjedna majke i djeteta“, priređuje i izložba knjige za djecu i mladež, te ilustracija hrvatskih umjetnika za dječja djela. Za ovu smo izložbu uspjeli probrati i pokazati ono, što su hrvatski pisci i nakladnici, u glavnom zagrebački, objavili za našu djecu posljednjih dvadesetak godina [...].

[N]neka ova skromna izložba bude ne samo za naše književnike, već i za sve čimbenike, koji mogu doprinijeti jačem razvoju ove književne vrste, poticaj za smišljeni i snažniji rad na tome području. Ministarstvo nastave, odnosno državni zavod za narodnu prosvjetu posvetit će najveću pažnju ovoj grani hrvatske književnosti, te će sa svoje strane poticati i podupirati svako nastojanje, kome će biti svrha, da se hrvatska književnost za mladež razvija do što veće umjetničke visine, a u skladu s našim narodnim potrebama i težnjama.

Izložba u salonu Ullrich prva je izložba dječjih knjiga u NDH.⁶ Pokazala je onovremenu produkciju dječje književnosti, a suvremeni je trenutak shvatila kao nastavak tradicije pa se prikazala djelatnost nakladnika u „posljednjih dvadesetak godina“. Iz govora Mile Starčevića na otvaranju izložbe valja izdvojiti namjeru Ministarstva nastave da „posveti najveću pažnju“ dječjoj književnosti. Bile su to protokolarne riječi izrečene u svečanoj prigodi, a iznesene su u članku koji ima više promidžbenu nego izvještajnu svrhu. Međutim, činjenica je da su uz Ministarstvo nastave i drugi čimbenici u NDH shvatili silnu promidžbenu i odgojnu važnost dječje književnosti pa su uloženi znatni društveni naponi oko objavljivanja što ljepših i djeci privlačnijih knjiga. Stanko Gašparović, izvješćujući o ukupno objavljenom broju knjiga u NDH 1943., istaknuo je: „Kao i prošle godine, tako je i u godini 1943. bilo najviše prinove u DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI I DJELIMA ZA MLADEŽ [isticanje u izvorniku]“ (1944: 180). Radi poticanja i podrške što jačoj nakladničkoj djelatnosti ponovno je oživljena stara ideja o svečanoj dodjeli nagradnih knjiga na kraju školske godine (što znači da su veliki dijelovi naklada imali siguran plasman), velika većina dječjih knjiga imala je ilustracije u boji, knjige su bile dotjerano tehnički oblikovane (papir, slog, otisak, uvez), dodjeljivale su se državne nagrade za najuspjelije dječje knjige,⁷ započelo je objavljivanje dječje enciklopedije⁸ te je u četiri godine trajanja NDH-a objavljeno više od jedne petine svih hrvatskih slikovnica objavljenih do tada.⁹

Za prvi tjedan Hrvatske majke i djeteta kao „odkupni“ znakovi objavljene su četiri bogato ilustrirane knjižice malih dimenzija 6 x 7 cm (dakle, poprečnoga formata)

⁶ Prva izložba hrvatske dječje i omladinske knjige uopće održana je u Zagrebu u Umjetničkom paviljonu još ranije, od 5. do 20. lipnja 1938., u organizaciji Knjižare Vasić (Vasić i Horvat).

⁷ Dodjeljivale su se godišnje nagrade: Antunovska nagrada za najbolju dječju knjigu, Državna nagrada za najbolju dječju knjigu, a i Matica hrvatska dodjeljivala je nagradu za najbolju dječju knjigu.

⁸ Objavljena su tri od predviđenih deset svezaka enciklopedije za djecu i mladež *Znanje i radost* urednika Ive Horvata, Slavka Batušića i Ante Luija. Svesci imaju oko 500 stranica, a trećina obima knjiga otpada na ilustracije.

⁹ Od 1854., kad je objavljena prva slikovnica na hrvatskom jeziku *Mala obrazna Biblija*, do 1945. godine zabilježeno je oko 500 naslova. U NDH je objavljeno najmanje 114 naslova.

reporting purpose. However, the fact is that in addition to the Ministry of Education, others in the NDH understood the enormous promotional and educational importance of children's literature, so considerable social efforts were made to publish the most beautiful and attractive books for children. Stanko Gašparović, reporting on the total number of books published in the NDH in 1943, pointed out: "Just like last year, in 1943 there was the highest contribution in CHILDREN'S LITERATURE AND WORKS FOR YOUNG PEOPLE" [emphasis in the original] (1944: 180). In order to encourage and support the publishing industry, the old idea of the awarding of prize books at the end of the school year was revived (which means that the sale of a greater portion of the print run of certain titles was guaranteed), the vast majority of children's books had colour illustrations, books were technically well designed (in particular, paper quality, layout, printing, binding), state prizes were awarded for the most successful children's books,⁷ the publication of a children's encyclopaedia⁸ was initiated, and the four years of the NDH saw the appearance of more than one fifth of all Croatian picturebooks published up to that time.⁹

Fig. 7a. Luxury box with charity tokens consisting of "Pomoć" pinhead badges and the first four small picturebooks on fine art paper, closed (cardboard box, 26 x 47 cm). The holdings of ZCL.

Sl. 7a. Luksuzna kutija s „odkupnim“ znakovima koje su činile značke „Pomoći“ te prve četiri male slikovnice na papiru za umjetnički tisak, zatvorena (kartonska kutija 26 x 47 cm). Iz fonda KGZ-a.

⁷ The following annual awards were given: the Antun Award for the best children's book, the State Award for the best children's book, and the Matica hrvatska award for the best children's book.

⁸ Three of the planned ten volumes of the encyclopaedia for children and young people *Znanje i radost* [Knowledge and Joy] were published, edited by Ivo Horvat, Slavko Batušić and Ante Lui. The volumes consist of approximately 500 pages, a third of which are devoted to illustrations.

⁹ Among titles published from 1854, when *Mala obrazna Biblija* [A Small Bible in Pictures], the first picturebook in the Croatian language, was published, until 1945, around 500 titles have been identified. At least 114 titles were published in the NDH. *A Small Bible in Pictures* was reprinted in the Dusty Covers section of *Libri & Liberi* 9 (1) in 2020.

(Anon 1942c). Knjižice su se prodavale po 6 kuna, znači po znatno većoj cijeni od realne (primjerak novina *Hrvatski narod* koštao je 3 kune), a sva financijska dobit bila je namijenjena siromašnim majkama s djecom. Kao što je već spomenuto, svaki je naslov objavljen u nakladi od 80 000 te je tiskano ukupno 320 000 primjeraka. Otisnuto je i 500 primjeraka svakoga naslova na papiru za umjetnički tisak (*kunstdruck*) za bibliofile po cijeni od 25 kuna (Anon 1942d). Također se moglo kupiti i luksuzno pakiranje četiriju knjižica i izbora značaka (Sl. 7a, b).

Fig. 7b. Luxury box with charity tokens consisting of “Pomoć” pinhead badges and the first four small picturebooks on fine art paper, open (cardboard box, 26 x 47 cm).

The holdings of ZCL.

Sl. 7b. Luksuzna kutija s „odkupnim“ znakovima koje su činile značke „Pomoći“ te prve četiri male slikovnice na papiru za umjetnički tisak, otvorena (kartonska kutija 26 x 47 cm). Iz fonda KGZ-a.

For the first Croatian Mother and Child Week, four richly illustrated booklets of small dimensions (6 x 7 cm, i.e. landscape format) were published as charity tokens (Anon 1942c). The booklets were sold for 6 kuna, which means at a much higher price than their fair price (a copy of the newspaper *Hrvatski Narod* [Croatian People] cost 3 kuna), and all the financial gain was intended for poor mothers and their children. As already mentioned, the print run of each title was 80,000 so that a total of 320,000 copies were printed. 500 copies of each title were printed on fine art paper (*kunstdruck*) for bibliophiles at a price of 25 kuna a copy (Anon 1942d). One could also purchase a luxury package of four booklets and a selection of pinhead badges (Fig. 7a, b).

The distribution of charity signs was carried out in an organised and wide-ranging manner, from distribution in ministries and state offices (Anon 1942j) to sales on Jelačić Square, where the female Ustaša Young People's Organisation sold 30,000 booklets. Tokens continued to be sold throughout the year, for example among athletes, so a report was submitted in June for the balance in March (Anon 1943b):

In continuation of the disclosure of the success of Croatian athletes in collecting for this year's "Pomoć", today we are bringing the SEPARATE REPORT NUMBER 2 on the sale of "Pomoć" tokens in the month of March [...]

Transfer from report number 1: 286,000.– kuna; 23) Office of the State Headquarters of Physical Education and Athletes 6,220.–; 24) Croatian Shooting Association 1,690.–; 25) Croatian Fencing Association 1,000.–; 26) Association for Equestrian Sports 5,000.–; 27) Zagreb Skating Association 11,880.–; 28) Croatian Rowing Association 7,000.–; 29) Croatian Ski Association 4,080.–; 30) Croatian Swimming Association 5,430.–; 31) Croatian Football Association 171,710.–; 32) Croatian Bowling Association with its clubs 156,480.–; 33) Academic Tennis Club 6,500.–; 34) H.Š.K. Hajduk [Croatian Sports Club Hajduk (a historical freedom fighter)] 2,000.–; 35) Croatian Association of Motorcycle Clubs 5,000.–; 36) Croatian Gymnastics Association 8,100.–; 37) Football Sub-District of Kustošija 14,490.–; 38) H.A.Š.K. Herkules [Croatian Athletic Sports Club Hercules] 9,290.–; 39) H.A.Š.K. Olimp [Croatian Athletic Sports Club Olymp] 32,000.–; Total for transfer 733,870.–

At least a portion of the unsold editions of the four picturebooks published on the occasion of the first Croatian Mother and Child Week was probably sold to athletes as well. The themes and illustrations of those small, technically beautifully produced picturebooks, printed in colour on fine paper, were rather aimed at adults than at children.

The book *Hrvatska domovina* [Croatian Homeland] comprises all 14 quatrains of the Croatian national anthem, originally a poem written by Antun Mihanović. The illustrations were made by Zdenka Sertić. All illustrations show Croatian folk costumes and mostly rural scenes. One illustration shows soldiers, one of them saluting with a fascist salute. This is the only ideologically marked scene in all 22 booklets. As the booklets were intended for the voluntary collection of contributions, the apparent aim was to be ideologically neutral in order to appeal to as many people as possible and collect large amounts of charity contributions.

Distribucija „odkupnih“ znakova provodila se organizirano i s velikom širinom zahvata, od raspacavanja po ministarstvima i državnim uredima (Anon 1942j) do prodaje na Jelačićevu trgu gdje je ženska Ustaška mladež prodala 30 000 knjižica. „Odkupni“ znakovi nastavili su se prodavati i tijekom godine, primjerice među športašima, pa je u lipnju podneseno izvješće za saldo u ožujku (Anon 1943b):

U nastavku objelodanjivanja uspjeha hrvatskih športaša u sakupljanju za ovogodišnju „Pomoć“ donosimo danas POJEDINAČNI IZKAZ BROJ 2 o prodaji znakova „Pomoći“ u mjesecu ožujku [...].

Prienos iz izkaza broj 1: Kuna 286.000.-; 23) Ured državnog vodstva tjelesnog odgoja i športaša 6.220.-; 24) Hrvatski streljački savez 1.690.-; 25) Hrvatski mačevalački savez 1.000.-; 26) Savez za konjske športove 5.000.-; 27) Zagrebačko klizačko društvo 11.880.-; 28) Hrvatski veslački savez 7.000.-; 29) Hrvatski skijaški savez 4080.-; 30) Hrvatski plivački savez 5.430.-; 31) Hrvatski nogometni savez 171.710.-; 32) Hrvatski kuglački savez sa svojim klubovima 156.480.-; 33) Akademski tenis klub 6.500.-; 34) H.Š.K. Hajduk 2.000.-; 35) Hrvatski savez moto-klubova 5.000.-; 36) Hrvatski tjelovježbeni savez 8.100.-; 37) Nogometna podžupa Kustošija 14.490.-; 38) H.A.Š.K. Herkules 9.290.-; 39) H.A.Š.K. Olimp 32.000.-; Ukupno za prienos 733.870.-

Barem dio neprodane naklade četiriju slikovnica objavljenih povodom Prvoga Hrvatskoga tjedna majke i djeteta vjerojatno je prodan i športašima. Te male, lijepo tehnički izvedene slikovnice, otisnute u boji na finom papiru, svojim su temama i ilustracijama i tako bile upućene više odraslima negoli djeci.

U *Hrvatskoj domovini* objavljena je hrvatska himna Antuna Mihanovića i to svih 14 katrena. Ilustracije je izradila Zdenka Sertić. Sve ilustracije prikazuju hrvatske narodne nošnje te uglavnom prizore sa sela. Na jednoj ilustraciji prikazani su vojnici i kako jedan od njih pozdravlja fašističkim pozdravom. To je jedini ideološki obilježeni prizor u sve 22 objavljene knjižice. Moguće je da su knjižice bile ideološki što neutralnije zbog same namjere uključivanja većega broja ljudi kako bi se prikupili što veći dobrovoljni prilozii.

Domovini je pjesma Silvija Strahimira Kranjčevića u devet oktava napisana 15. kolovoza 1891. Kranjčević zanosno pjeva o danu krunjenja Domovine vijencem slave. Prisjeća se pjesnik mukotrpana puta i prošlih dana kada su Hrvati morali prekovati ralo u mačeve pa je Domovina od sve te prolivene krvi počela venuti. Tada s Božjega lica kanu suza i orosi ruke hrvatskoga seljaka i radnika koji pođoše za genijem rada putem napretka i slobode. I zato se na žrtveniku Domovine već budi vila slave. Slikovnicu je ilustrirao Robert Auer.¹⁰

Kugina kuća je povjestica Augusta Šenoa prvi puta objavljena u *Vijencu* 1869. Ovdje objavljena inačica ponešto je skraćena. Izostavljeni su stihovi sa samoga početka pjesme koji radnju smještaju u primorje. Također su izostavljeni stihovi: „Strah je, strino, tvojeg Ratka; / Vidiš, vani noć je gusta, / Rade samcat – kuća pusta; / Noću idu vilenjaci / I vještice, vukodlaci“. Knjigu je ilustrirao Krešimir Kargačin,¹¹ podrijetlom iz Novoga Vinodola, a upravo se krajobrazi toga kraja razaznaju u ilustracijama priče koja je nastala na temelju predaje o kugi u selu Ledenice kod Novoga Vinodola (Anon 1942d).

¹⁰ Robert Auer (1873. – 1952.), hrvatski slikar.

¹¹ Krešimir Kargačin (1897. – 1965.), hrvatski slikar.

Domovini [To the Homeland] is a poem by the famous Croatian poet Silvije Strahimir Kranjčević in nine octaves, originally written on 15 August 1891. Kranjčević writes rapturous verses about the day when the Homeland was crowned with a wreath of glory. The poet recalls the arduous journey and the old days when the Croats had to forge ploughshares into swords, so the Homeland began to wither due to all the bloodshed. Then tears flowed from the face of God onto the hands of the Croatian peasants and labourers who followed the genius of work on the path of progress and freedom. And that is why the fairy of glory is awaking on the altar of the Homeland. The picturebook was illustrated by Robert Auer.¹⁰

Kugina kuća [The House of Plague] is a historic ballad by August Šenoa, first published in *Vijenac* [The Wreath] in 1869. The version published here is somewhat shortened; the verses from the very beginning of the poem, setting the story at the seaside, were omitted. The following lines were also omitted: “Aunt, your Ratko is frightened; / You can see, the night is thick outside, / Rade is alone – the house is desolate; / At night elves go around / And witches, werewolves.” The book was illustrated by Krešimir Kargačin,¹¹ who originates from the town of Novi Vinodol, and indeed the landscapes of that region can be discerned in the illustrations of the story, which was based on a legend about a plague in the village of Ledenice near Novi Vinodol (Anon 1942d).

Hasanaginica is a Croatian folk ballad set in Imotska Krajina (cf. Lukežić 2005),¹² composed between 1646 and 1649. Hasan-aga Arapović and Hasanaginica are historical figures; the oral traditional ballad is based on the legend about the death of Hasan-aga’s wife, who was forcibly separated from her children and then died of grief. The picturebook was illustrated by Julije Meiszner.¹³

The second Croatian Mother and Child Week lasted from 30 May to 6 June 1943. Two details illustrate how deeply and widely the idea of respect for motherhood had penetrated into Croatian society, so that the organisers made sure every social group was engaged, including such groups as future teachers and housemaids. Firstly, on 3 June 1943, the Higher Pedagogical School in Zagreb organised an event in honour of mothers that included opera arias, recitations, and a lecture by Vilim Peroš (Anon 1943c). Secondly, *Hrvatski narod* reports that on 31 May, the “Monthly meeting of housemaids was held in the premises of the Croatian Workers’ Union. The meeting was opened by Cilika Vudrak, head of the Union’s housemaids’ department, and the lecture was given by the leader of courses for housemaids, Viktorija Švigir. She spoke about motherhood because it is currently the Croatian Mother and Child Week [...]” (Anon 1943d).

¹⁰ Robert Auer (1873–1952), a Croatian painter.

¹¹ Krešimir Kargačin (1897–1965), a Croatian painter.

¹² Iva Lukežić discusses the surviving versions of *Asanaginica* before Vuk Stefanović Karadžić translated it into Serbian.

¹³ Julije Meiszner (1906–1979), a Croatian painter.

Hasanaginica je hrvatska narodna pjesma radnjom smještena u Imotskoj krajini (usp. Lukežić 2005),¹² a spjevana je između 1646. i 1649. Hasan-aga Arapović i Hasanaginica povijesne su osobe, a usmena balada temelji se na legendi o smrti Hasanagine žene koja je nasilno odvojena od svoje djece te umire od tuge za njima. Slikovnicu je ilustrirao Julije Meiszner.¹³

Drugi Hrvatski tjedan majke i djeteta održan je od 30. svibnja do 6. lipnja 1943. Koliko je ideja o općem odavanju poštovanja majčinstvu duboko i široko prodrila u hrvatsko društvo ilustriraju dva detalja koja pokazuju da se u organizaciji i promidžbi Tjedna nikoga nije propuštalo angažirati pa ni buduće učitelje ili kućne pomoćnice. Prvo, „Visoka pedagoška škola“ u Zagrebu priredila je 3. lipnja 1943. svečanu priredbu u čast majke s opernim arijama, krasnoslovima te svečanim predavanjem Vilima Peroša (Anon 1943c). Drugo, *Hrvatski narod* javlja da je 31. svibnja održan „Mjesečni sastanak kućnih pomoćnica u prostorijama Hrvatskog radničkog saveza. Sastanak je otvorila pročelnica odsjeka kućnih pomoćnica HRS-a Cilika Vudrak, a predavanje je održala voditeljica tečajeva za kućne pomoćnice Viktorija Švigir. Ona je govorila o materinstvu, jer je upravo sada Hrvatski tjedan majke i djeteta [...]“ (Anon 1943d).

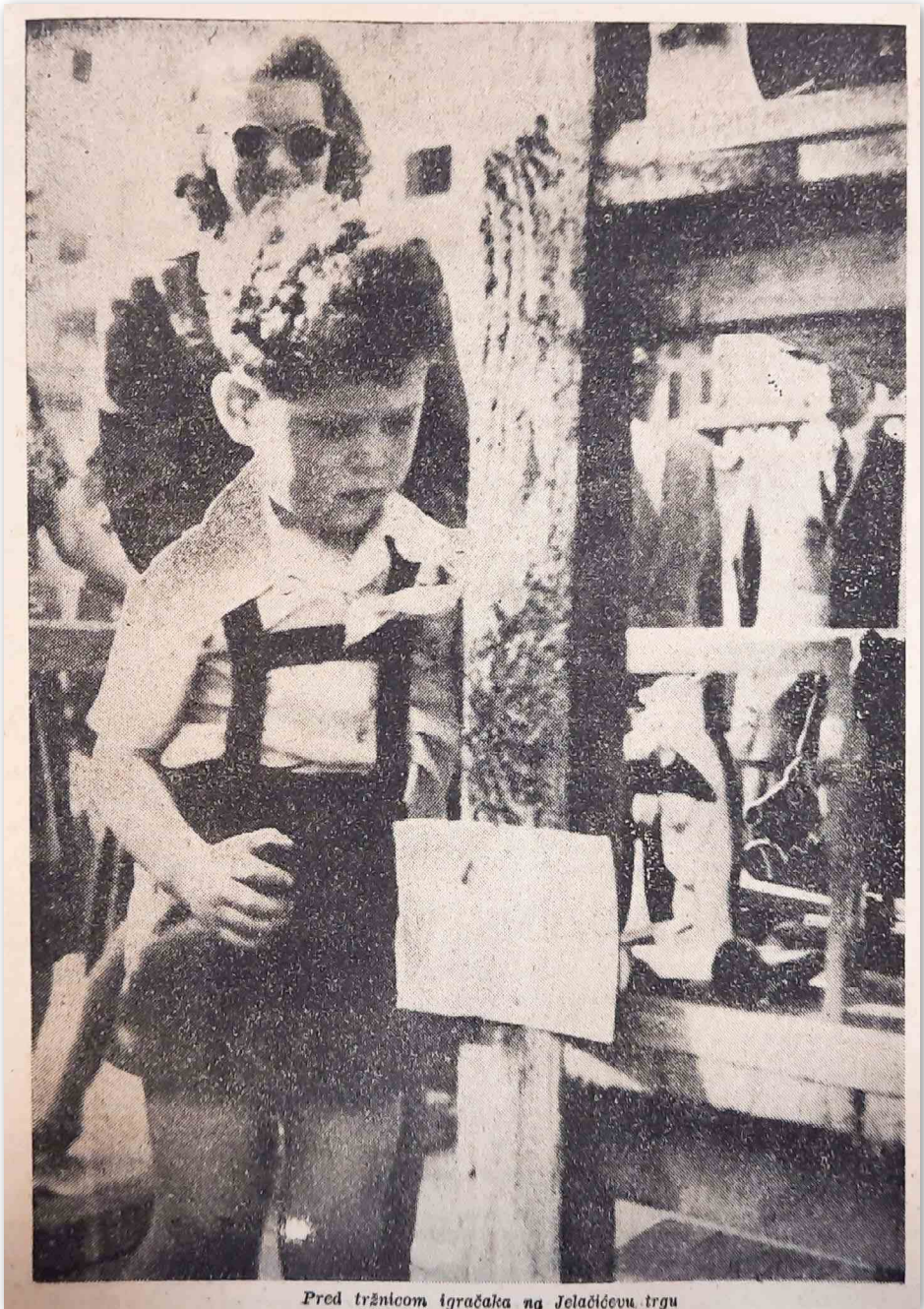
U drugom Hrvatskom tjednu majke i djeteta objavljeno je oko „četvrt milijuna odkupnih znakova“ „i od sviestnih Hrvata ovisi sada, koliko će biednih majka i djece moći biti pomognuto sabranom svotom pomoću tih znakova“ (Anon 1943e). Objavljeno je šest naslova s narodnim pripovijetkama iz različitih hrvatskih krajeva koje obrađuju „baš majčinu ljubav i dječju harnost“. Jedna je od knjižica bila na kajkavskom (broj 4), a jedna na čakavskom (broj 6). Birane su priče koje nisu odviše poznate i koje bi djeca rado čitala. Knjižice imaju ilustracije u četverbojnom tisku naših umjetnika Ante Kaštelančića, Gustava Likana, Karla Mijića, Petra Orlića, Gabriela Stupice i Kamila Tompe.¹⁴ Ilustracije se ipak nimalo ne upućuju djeci. Možda su najdalje u toj namjeri otišle tamne, teške i tmurne ilustracije Ante Kaštelančića u slikovnici *Spasil tri duše*. Knjižice se prodaju po 10 kuna, kao što se navodi u časopisu *Obitelj* (Anon 1943f) u vrijeme kada je cijena primjerka dnevnih novina *Hrvatski narod* 4 kune.

Treći Hrvatski tjedan majke i djeteta održan je od 4. do 11. lipnja 1944., a zadobio je znatno manje pozornosti u novinama od prethodnih, što i ne čudi kada je pažnja bila upravljena na savezničku invaziju u Normandiji i Dan D (6. lipnja 1944.). Najveći dio aktivnosti oko slavljenja majčinstva bio je usredotočen na javna predavanja ili predavanja emitirana preko krugovala. Također, na Trgu bana Jelačića održao se „bazar“ dječjih igračaka koje su izradili hrvatski vojnici (Sl. 8), o čem je izišla vijest u novinama *Hrvatski narod* (Anon 1944b):

¹² Iva Lukežić raspravlja o sačuvanim verzijama *Asanaginice* prije no što ju je Vuk Stefanović Karadžić preveo na srpski.

¹³ Julije Meiszner (1906. – 1979.), hrvatski slikar.

¹⁴ Ante Kaštelančić (1911. – 1989.), Gustav Likan (1912. – 1998.), Karlo Mijić (1887. – 1964.), Petar Orlić (1893. – 1965.), Gabriel Stupica [u novijim izvorima Gabrijel Stupica] (1913. – 1990.), Kamilo Tompa (1903. – 1989.).

Pred tržnicom igračaka na Jelačićevu trgu

Fig. 8. A photograph published in the newspaper *Hrvatski narod* from June 2, 1944 shows a boy in front of a stall with wooden toys on Jelačić Square in Zagreb.

Sl. 8. Fotografija objavljena u novinama *Hrvatski narod* 2. lipnja 1944. prikazuje dječaka pred štandom drvenih igračaka na Jelačićevu trgu u Zagrebu.

Naši su legionari, u časovima zatišja na bojištu, misleći uvijek na svoj dom i svoju djecu, izradjivali liepe igračke od drva. Da pokažu svoju pažnju i ljubav prema našim najmladjima poklonili su veći broj probranih igračaka Ženskoj lozi hrvatskoga Ustaškog Pokreta. Zapovjedništvo Ženske loze hrvatskoga Ustaškog Pokreta odlučilo je prodati igračke u Tjednu hrvatske majke i djeteta. Jučer poslije podne moglo se vidjeti mnoštvo ljudi na istočnom dielu Jelačićeva trga. Svi su se otimali o igračke, koje je Zapovjedništvo Ženske loze stavilo u prodaju. Liepi mali i veći tankovi, samovozi i teški kamioni, konji, deve i druge životinje u pokretu te nekoliko pomno izradjenih zibki, privuklo je na sebe pažnju mnoštva znatizeljne mladeži i odraslih ljudi. U veoma kratko vrijeme sve su igračke bile razprodane. Skupljen je utržak od preko 40.000 kuna.

U trećem tjednu majke i djeteta objavljeno je dvanaest knjižica – „odkupnih“ znakova. Dok su knjižice u prvom tjednu i tematikom i ilustracijama bile više namijenjene odraslim skupljačima negoli djeci, to se donekle promijenilo već sljedeće godine. Uočeno je da su male knjige naročito zanimljive djeci pa je onda svih šest naslova donijelo prikladne narodne priče. Dakle, došlo je do zaokreta u temi, u tekstu, ali još uvijek ne i u ilustracijama koje su zadržale usmjerenost prema odrasloj publici. U trećem tjednu zaokret prema djeci zadobio je još veći naglasak jer ne samo da su tri naslova posvećena dječjoj poeziji i igri nego je i likovni izraz Edite Graf,¹⁵ Waltera Neugebauera¹⁶ i Zvonka Wyroubala¹⁷ posve okrenut dječjoj publici.

Naročito su zanimljive posljednje tri slikovnice iz 1944. *Uspavanke, Dječje igre i Dječje popievke* jer, osim narodnih dječjih pjesama [hrvatskih malešnica], kratke prozne upute o pravilima opisane igre, sadrže i notne zapise. Ilustracije je načinio prof. Zvonimir Wyroubal, koji je između dvaju svjetskih ratova ilustrirao i poznatiju slikovnicu *ABECEDA za naša čeda, koja se pjeva i gleda* [1932]. Notni je zapis je načinio Božidar Širola¹⁸, a tekst je zapisao Vel[imir] Deželić, sin:¹⁹ „dječju narodnu pjesmu, pjevučenje, igranje i igru – prisluškiivali smo, pamtili, zapisivali i uživljavali se u nju“ (Širola i Deželić [1932]: 40). Slikovnica se prodavala još i u lipnju 1942. (za Hrvatski tjedan majke i djeteta) kada je određena i povoljnija cijena od 40,00 kuna (Anon 1942k). Milan Crnković je u svojoj briljantnoj knjizi *Hrvatske malešnice* iz 1998. pisao kako se malo vodilo brige o hrvatskim malešnicama (hrvatskim pučkim dječjim pjesmama), pogotovo u razdoblju 1918. – 1991. Navedene su četiri slikovnice stoga vrijedne iznimke.

Walter Neugebauer, izvrstan crtač i zaljubljenik u način crtanja u Disneyevu studiju, zajedno je sa svojim bratom Norbertom uređivao ilustrirani *Zabavnik*²⁰, tjednik u kojem je objavljivao stripove crtane u Disneyevu stilu. Disney je zadobio u prvoj

¹⁵ Edita Graf (1919. – 2003.), hrvatska slikarica i ilustratorica.

¹⁶ Walter Neugebauer (1921. – 1992.), hrvatski ilustrator i autor crtanih filmova.

¹⁷ Zvonimir Wyroubal (1900. – 1990.), hrvatski slikar, konzervator restaurator, numizmatičar.

¹⁸ Božidar Širola (1889. – 1956.), hrvatski skladatelj i glazbeni pisac, muzikolog i etnomuzikolog.

¹⁹ Vladimir Deželić, sin (1888. – 1976.), hrvatski književnik, urednik, političar, etnograf, lutkar i redatelj.

²⁰ Glavni i odgovorni urednik *Zabavnika* bio je Walter Neugebauer od br. 1 iz svibnja 1943. do br. 100 (18. travnja 1945.). Nakladnik je bila Promičba Ustaške mladeži.

During the second Croatian Mother and Child Week, about “a quarter of a million charity tokens” were published, “and the number of poor mothers and children who will be supported through the sale of tokens now depends on socially conscious Croats” (Anon 1943e). Six titles were published with folk tales from various parts of Croatia that deal with “mother’s love and children’s gratefulness”. One of the booklets was in the Kajkavian dialect (number 4) and one in the Chakavian dialect (number 6). The selected stories were not widely known, but were texts children would want to read. The booklets were adorned by illustrations in four-colour printing by Ante Kaštelančić, Gustav Likan, Karlo Mijić, Petar Orlić, Gabriel Stupica, and Kamilo Tompa.¹⁴ However, the illustrations were not aimed at children at all. Perhaps the dark, heavy, and gloomy illustrations of Ante Kaštelančić in the picturebook *Spasil tri duše* [Saved Three Souls] went the furthest in this direction. The booklets were sold for 10 kuna, as stated in the magazine *Obitelj* [Family] (Anon 1943f), at a time when the price of a copy of the daily newspaper *Hrvatski narod* was 4 kuna.

The third Croatian Mother and Child Week lasted from 4 to 11 June 1944, and received significantly less attention in newspapers than previous ones, which is not surprising considering that public attention was mainly directed at the Allied invasion of Normandy and D-Day (6 June 1944). Most of the activities around the celebration of motherhood focused on public or radio lectures. Children’s toys made by Croatian soldiers were also sold on Ban Jelačić Square, the main square in Zagreb (Fig. 8), which was reported in the newspaper *Hrvatski narod* (Anon 1944b):

In the hours of calm on the battlefield, our legionnaires made beautiful toys out of wood, always thinking of their home and their children. To show their attention and love for our youngest, they donated a large number of selected toys to the Women’s Section of the Croatian Ustaša Movement. The Women’s Section Command of the Croatian Ustaša Movement decided to sell the toys during the Croatian Mother and Child Week. Yesterday afternoon, many people could be seen in the eastern part of Jelačić Square. Everyone was scrambling for toys, which the Women’s Section Command had put up for sale. Beautiful small and large tanks, self-propelled vehicles and heavy trucks, horses, camels, and other animals in motion, as well as a few well-crafted cradles, attracted the attention of a lot of curious children and adults. In a very short time, all the toys were sold out. An amount of more than 40,000 kuna was collected.

During the third Croatian Mother and Child Week, twelve booklets – charity tokens – were published. While the booklets in the first Week were, in terms of subject matter and illustrations, intended more for adult collectors than for children, this already changed to some extent in the following year. It was noticed that small books are especially interesting to children, so all six titles in the second series comprised suitable folk tales. Therefore, there was a shift in the subject and the type of text, but not in the illustrations, which retained their focus on the adult audience. In the third Week, the

¹⁴ Ante Kaštelančić (1911–1989), Gustav Likan (1912–1998), Karlo Mijić (1887–1964), Petar Orlić (1893–1965), Gabriel Stupica [Gabrijel Stupica in more recent sources] (1913–1990), Kamilo Tompa (1903–1989).

Jugoslaviji priličnu popularnost pa se, kada je NDH ušla u rat sa SAD-om, osjetila praznina i u pogledu filmskoga repertoara i u pogledu stripa. Oblast „Pomoć“ povjerila je Walteru Neugebaueru ilustriranje triju slikovnica: *Kako i zašto?*, *Svadljiva kornjača*, *Vuk ne će biti vuk*. Zečić i krt iz slikovnice *Kako i zašto?* slični su likovima zeca Thumpera i krta Mr. Molea iz Disneyeva filma *Bambi* (1942.). Za *Vuk ne će biti vuk* Neugebauer je preuzeo likove vuka i svinje iz crtanoga filma *Tri Praščića* (*Three Little Pigs*, 1933.), a za *Svadljivu kornjaču* lik kornjače iz *Kornjače i zeca* (*The Tortoise and the Hare*, 1935.). Tako se sjećanje na Disneyeve likove koristilo i u milosrdne svrhe.

Iako to pomalo izlazi izvan okvira teme ovoga prikaza treba upozoriti na otkupne znakove Oblasti „Pomoć“ za 1945. koji su se sastojali od šest knjižica – kalendara (Sl. 9) koje su po svojim dimenzijama (6 x 4 cm) dvostruko manje od knjižica objavljivanih za Hrvatski tjedan majke i djeteta (6 x 7 cm) pa su to najmanje hrvatske slikovnice koje poznajemo.

Fig. 9. The smallest Croatian picturebooks from 1945. The holdings of ZCL.

Sl. 9. Najmanje hrvatske slikovnice iz 1945. Iz fonda KGZ-a.

shift towards children gained even greater emphasis because not only were there three titles dedicated to children's poetry and play, but also the illustrations by Edita Graf,¹⁵ Walter Neugebauer,¹⁶ and Zvonko Wyrubal¹⁷ was clearly aimed at child audiences.

The last three picturebooks from 1944, *Uspavanke* [Lullabies], *Dječje igre* [Children's Games], and *Dječje popievke* [Children's Songs], are particularly interesting because, in addition to children's folk songs (Croatian nursery rhymes) and short prose instructions on the rules of games, they also contain musical scores. The illustrations were made by Professor Zvonimir Wyrubal, who between the two world wars also illustrated the better-known picturebook *ABECEDA za naša čeda, koja se pjeva i gleda* [The ALPHABET for Our Children, to be Sung and Seen] [1932]. The sheet music was made by Božidar Širola¹⁸ and the text was written by Velimir Deželić Jr.:¹⁹ "children's folk songs, singing and playing – we listened, remembered, wrote them down, and immersed ourselves in them" (Širola and Deželić [1932]: 40). The picturebook was still sold in June 1942 (for the Croatian Mother and Child Week) when a more affordable price of 40 kuna was set (Anon 1942k). In his brilliant book *Hrvatske malešnice* [Croatian Nursery Rhymes] from 1998, Milan Crnković wrote that little care was given to Croatian nursery rhymes, especially in the period 1918–1991. These picturebooks are thus valuable exceptions.

Together with his brother Norbert, Walter Neugebauer, an excellent cartoonist and an admirer of the Disney studio drawing style, edited the illustrated weekly magazine *Zabavnik* [The Entertainer]²⁰ in which he published comics drawn in the Disney style. Disney gained considerable popularity in the first Yugoslavia, so when the NDH entered the war with the USA, a gap was felt both in terms of film repertoire and comics. Oblast "Pomoć" entrusted Walter Neugebauer with the illustration of three picturebooks: *Kako i zašto?* [How and Why?], *Svadljiva kornjača* [The Quarrelsome Tortoise], *Vuk ne će biti vuk* [The Wolf Does Not Want to Be a Wolf]. The bunny and the mole from the picturebook *Kako i zašto?* are similar to the characters Thumper and Mr. Mole from the Disney film *Bambi* (1942). For *Vuk ne će biti vuk*, Neugebauer borrowed the characters of the wolf and the pig from the cartoon *Three Little Pigs* (1933), and for *Svadljiva kornjača*, the character of the tortoise was taken from *The Tortoise and the Hare* (1935). Therefore, the memory of Disney characters was also used for charitable purposes.

Although somewhat exceeding the scope of this text, it should also be noted that the charity tokens of Oblast "Pomoć" for 1945 consisted of six booklets – calendars

¹⁵ Edita Graf (1919–2003), a Croatian painter and illustrator.

¹⁶ Walter Neugebauer (1921–1992), a Croatian illustrator and author of cartoons.

¹⁷ Zvonimir Wyrubal (1900–1990), a Croatian painter, conservator, restorer, numismatist.

¹⁸ Božidar Širola (1889–1956), a Croatian composer and music writer, musicologist, and ethnomusicologist.

¹⁹ Vladimir Deželić, Jr. (1888–1976), a Croatian writer, editor, politician, ethnographer, puppeteer, and director.

²⁰ The editor-in-chief of *Zabavnik* was Walter Neugebauer from No. 1 (May 1943) to No. 100 (18 April 1945). The publisher was the Propaganda of the Ustaša Young People.

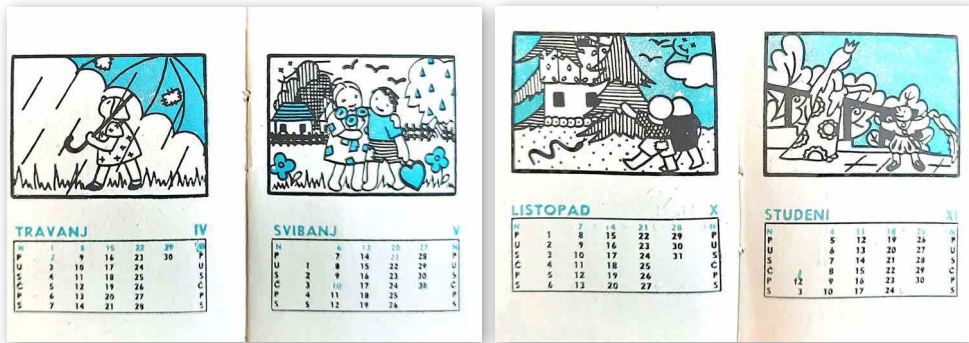

Fig. 10a and b. Examples of illustrations by Staša Jelić in picturebooks with calendars. The holdings of ZCL.

Sl. 10a i b. Primjeri ilustracija Staše Jelić u slikovnicama s kalendarima. Iz fonda KGZ-a.

Fig. 11a and b. Examples of illustrations by Vladimir Miroslavljević in picturebooks with calendars. The holdings of ZCL.

Sl. 11a i b. Primjeri ilustracija Vladimira Miroslavljevića u slikovnicama s kalendarima. Iz fonda KGZ-a.

Fig. 12a and b. Examples of Raoul Goldoni's illustrations with a list of motifs. The holdings of ZCL.

Sl. 12a i b. Primjeri ilustracija Raoula Goldonija s popisom motiva. Iz fonda KGZ-a.

(Fig. 9) which, in terms of dimensions (6 x 4 cm), are half the size of the already small booklets published for the Croatian Mother and Child Week (6 x 7 cm), making them the smallest known Croatian picturebooks.

The drawings for the two-colour black and blue booklets were made by Staša Jelić²¹ (Fig. 10a, b), Vladimir Miroslavljević²² (Fig. 11a, b), Raoul Goldoni²³ (Fig. 12a, b), and Edita Graf (Fig. 13a, b). Some of their illustrations were published in a slightly larger format and with other colours, in the form of a flip calendar (Fig. 14a, b, c).

Fig. 13a and b. Examples of Edita Graf's illustrations. The holdings of ZCL.
The holdings of ZCL.

Sl. 13a i b. Primjeri ilustracija Edite Graf. Iz fonda KGZ. Iz fonda KGZ-a.

In the following section, we present facsimiles of selected booklets, size 6 x 7 cm, published in three series of picturebooks on the occasion of the Croatian Mother and Child Week, which were given as gifts in return for donations.

Acknowledgments

The materials presented as illustrations in the introductory text showing details of charity tokens issued by Oblast "Pomoć", a special division of the Ministry of Health of the Independent State of Croatia (NDH) in the first half of the 1940s, belong to Zagreb City Libraries. The following booklets in sections II.2 *Čuvar dobrih ljudi*, II.4 *Dobro srdce*, III.2 *Majčin sin*, III.6 *Božja plahtica*, III.7 *Kako i zašto?* and III.10 *Uspavanke* also belong to Zagreb City Libraries. We are grateful to the Library and its employees for their kind assistance. The remaining materials come from a private collection. Despite our best efforts, we have not been able to locate any of the copyright owners, so the publications belong to the category of orphan works.

²¹ Staša Jelić (1911–1976), a teacher and illustrator of children's books.

²² Vladimir Miroslavljević (1908–1975), a Croatian archaeologist, fine artist, and graphic artist.

²³ Raoul Goldoni (1919–1983), a Croatian sculptor, painter, and designer.

Crteže za dvobojne crno-plave knjižice izradili su Staša Jelić²¹ (Sl. 10a, b), Vladimir Mirosavljević²² (Sl. 11a, b), Raoul Goldoni²³ (Sl. 12a, b) i Edita Graf (13a, b). Neke su od njihovih ilustracija bile objavljene i u nešto većem formatu i s drugim bojama, u obliku kalendara koji se lista po gornjem rubu (Sl. 14a b c).

Fig. 14. a, b, and c. Example of the cover and two inner pages of the calendar from 1945 (17 x 12 cm). The holdings of ZCL.

Sl. 14. a, b i c. Primjer naslovnice i dvaju unutrašnjih stranica kalendara iz 1945. (17 x 12 cm). Iz fonda KGZ-a.

U nastavku donosimo faksimile odabranih knjižica objavljenih u nakladničkim nizovima slikovnica uz manifestaciju Hrvatski tjedan majke i djeteta koje su se davale kao uzdarje za milodare, veličine 6 x 7 cm.

Zahvala

Ilustracije objavljene uz uvodni tekst prikazuju materijale iz fonda Knjižnica grada Zagreba, kao i ove knjižice koje su objavljene u nastavku: II.2. *Čuvar dobrih ljudi*, II.4. *Dobro srce*, III.2. *Majčin sin*, III.6. *Božja plahtica*, III.7. *Kako i zašto?* i III.10. *Uspavanke*. Zahvaljujemo Knjižnici i njezinim djelatnicima na ljubaznoj pomoći. Ostale prikazane knjižice dolaze iz privatne zbirke. Usprkos pažljivoj potrazi nismo pronašli nositelje autorskih prava te reproducirani materijali pripadaju kategoriji djela siročadi.

²¹ Staša Jelić (1911. – 1976.), učiteljica, ilustratorica dječjih knjiga.

²² Vladimir Mirosavljević (1908. – 1975.), hrvatski arheolog, likovni umjetnik i grafičar.

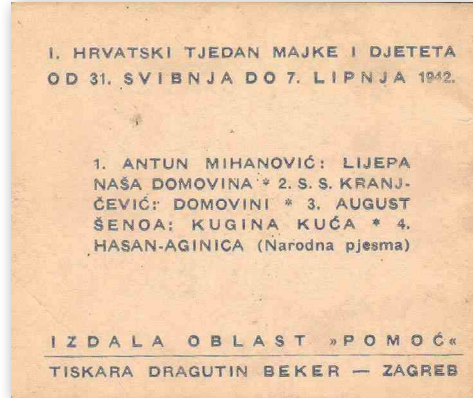
²³ Raoul Goldoni (1919. – 1983.), hrvatski kipar, slikar i dizajner.

Popis slikovnica u nakladničkom nizu Hrvatski tjedan majke i djeteta List of picturebooks in the publishing series The Croatian Mother and Child Week

I. Hrvatski tjedan majke i djeteta od 31. svibnja do 7. lipnja 1942.

I. The Croatian Mother and Child Week from 31 May to 7 June 1942

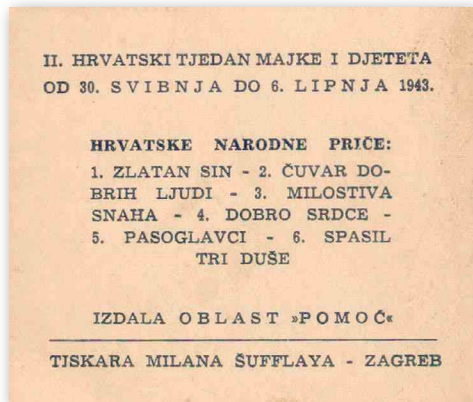
1. Mihanović, Antun. 1942. *Hrvatska domovina*²⁴ [Croatian Homeland]. Ilustr./Illustr. Zdenka Sertić. Zagreb: Oblast "Pomoć".
2. Kranjčević, Silvije Strahimir. 1942. *Domovini* [To the Homeland]. Ilustr. / Illustr. Robert Auer. Zagreb: Zagreb: Oblast "Pomoć".
3. Šenoa, August. 1942. *Kugina kuća* [The House of Plague]. Ilustr./Illustr. Krešimir Kargačin. Zagreb: Oblast "Pomoć".
4. Anon. 1942. *Hasanaginica: hrvatska narodna pjesma* [Hasanaginica: A Croatian Folk Ballad]. Ilustr./Illustr. Julio Meiszner [Julije Meiszner]. Zagreb: Oblast "Pomoć".

II. Hrvatski tjedan majke i djeteta od 30. svibnja do 6. lipnja 1943.

II. The Croatian Mother and Child Week from 30 May to 6 June 1943

1. Anon. 1943. *Zlatan sin: priča iz muslimanske Hrvatske* [The Golden Son: A Story for Muslim Croatia]. Ilustr./Illustr. Gabriel [Gabrijel] Stupica. Zagreb: Oblast "Pomoć".
2. Anon. 1943. *Čuvar dobrih ljudi: priča iz jugoistočne Hrvatske* [The Guardian of Good People: A Story from South-eastern Croatia]. Ilustr./Illustr. Karlo Mijić. Zagreb: Oblast "Pomoć".
3. Anon. 1943. *Milostiva snaha: priča iz najistočnije Hrvatske* [The Gracious Daughter-in-Law: A Story from Easternmost Croatia]. Ilustr./Illustr. Petar Orlić. Zagreb: Oblast "Pomoć".

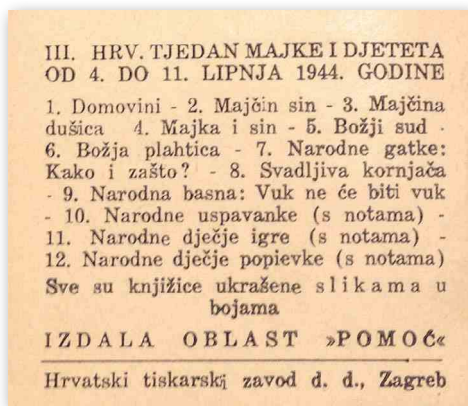
²⁴ The title of the booklet is the title of the poem "Hrvatska domovina" by Antun Mihanović. A different title is found on the last page of the cover of each booklet from the first series, which is in fact the first line of the same poem, "Our beautiful homeland". Mihanović's poem is often referred to as "Our beautiful homeland", so the publisher obviously made a mistake in the list of titles.

4. Anon. 1943. *Dobro srdce: narodna priča iz kajkavske Hrvatske* [The Good Heart: A Folk Tale from Kajkavian Croatia]. Ilustr./Illustr. Kamilo Tompa. Zagreb: Oblast "Pomoć".
5. Anon. 1943. *Pasoglavci: narodna priča iz južne Hrvatske* [The Dog-Headed Creatures: A Folk Tale from Southern Croatia]. Ilustr./Illustr. Gustav Likan. Zagreb: Oblast "Pomoć".
6. Anon. 1943. *Spasil tri duše: narodna priča iz čakavske Hrvatske* [Saved Three Souls: A Folk Tale from Chakavian Croatia]. Ilustr./Illustr. Ante Kaštelančić. Zagreb: Oblast "Pomoć".

III. Hrvatski tjedan majke i djeteta od 4. do 11. lipnja 1944.

III. The Croatian Mother and Child Week from 4 June to 11 June 1942

1. Arnold, Gjuro. 1944. *Domovina* [Homeland]. Ilustr./Illustr. Edita Graf. Zagreb: Oblast "Pomoć".
2. Trnski, Ivan. 1944. *Majčin sin* [Mother's Son]. Ilustr./Illustr. Julio Meiszner [Julije Meiszner]. Zagreb: Oblast "Pomoć".
3. Marković, Franjo. 1944. *Majčina dušica* [Thyme]. Ilustr./Illustr. Edita Graf. Zagreb: Oblast "Pomoć".
4. Špun Strizić, Napoleon. 1944. *Majka i sin* [Mother and Son]. Ilustr./Illustr. Julio Meiszner [Julije Meiszner]. Zagreb: Oblast "Pomoć".
5. Preradović, Petar. 1944. *Božji sud* [God's Judgement]. Ilustr./Illustr. Julio Meiszner [Julije Meiszner]. Zagreb: Oblast "Pomoć".
6. Šenoa, August. 1944. *Božja plahtica* [Bible Leaf]. Ilustr./Illustr. Edita Graf. Zagreb: Oblast "Pomoć".
7. Petković, Grgo. 1944. *Kako i zašto?* [How and Why?]. Ilustr./Illustr. Walter Neugebauer. Zagreb: Oblast "Pomoć".
8. Reljković, Matija Antun. 1944. *Svadjiva kornjača: iz Pilpajevih fabula* [The Quarrelsome Tortoise: From Pilpaj's Fables]. Ilustr./Illustr. Walter Neugebauer. Zagreb: Oblast "Pomoć".
9. Anon. 1944. *Vuk ne će biti vuk: narodna pripovijest iz okolice Varaždina prema zapisu Matije Valjavca* [The Wolf Does Not Want to Be a Wolf: A Folk Tale from the Varaždin Area as Recorded by Matija Valjavac]. Ilustr./Illustr. Walter Neugebauer. Zagreb: Oblast "Pomoć".
10. Anon. 1944. *Uspavanke* [Lullabies]. Ilustr./Illustr. Zvonko Wyroubal. Zagreb: Oblast "Pomoć".
11. Anon. 1944. *Dječje igre* [Children's Games]. Ilustr./Illustr. Zvonko Wyroubal. Zagreb: Oblast "Pomoć".
12. Anon. 1944. *Dječje popievke* [Children's Songs]. Ilustr./Illustr. Zvonko Wyroubal. Zagreb: Oblast "Pomoć".

References • Popis literature

- Anon. 1942a. [Oglas na drugoj stranici omota / An advertisement on the second page of the covers]. *Ustaška uzdanica* (1942): 17 i (1942): 18.
- Anon. 1942b. Hrvatske ustaške majke i djeca [Croatian Ustaša Mothers and Children]. *Hrvatski narod* 4 (439): 4.
- Anon. 1942c. Četiri knjižice ustaške oblasti „Pomoći“ [Four Booklets of the Ustaša Division “Aid”]. *Hrvatski narod* 4 (441): 6.
- Anon. 1942d. „Majčina pjesma“ [The Mother’s Song]. *Hrvatski narod* 4 (440): 4.
- Anon. 1942e. Hrvatski tjedan majke i djeteta [The Croatian Mother and Child Week]. *Hrvatski narod* 4 (439): 6.
- Anon. 1942f. Novi kumovi za djecu rođenu od 31. V. do 7 VI. [New Godfathers for Children Born from 31 May to 7 June]. *Hrvatski narod* 4 (443): 6.
- Anon. 1942g. Hrvatska država bit će sigurno država hrvatskih majki i hrvatske djece [The Croatian States Will Certainly Be a State of Croatian Mothers and of Croatian Children]. *Hrvatski narod* 4 (439): 1.
- Anon. 1942h. Državni krugoval [The State Radio]. *Hrvatski narod* 4 (440): 4.
- Anon. 1942i. „Majčina pjesma“ [The Mother’s Song]. *Hrvatski narod* 4 (439): 4.
- Anon. 1942j. Ustaška mladež raspućava knjižice „Pomoći“ [Ustaša Young People Distribute the Booklets Published by “Aid”]. *Hrvatski narod* 4 (439): 4.
- Anon. 1942k. Slavni glazbenici skladaju za djecu [Famous Composers Compose Music for Children]. *Obitelj* 14 (9): četvrta stranica omota.
- Anon. 1943a. Tjedan hrvatske majke i djeteta u pokrajini [The Croatian Mother and Child Week in the Province]. *Hrvatski narod* 5 (746): 5.
- Anon. 1943b. Hrvatski športaši za „Pomoć“ [Croatian Athletes for “Aid”]. *Hrvatski narod* 5 (753/9. lipnja): 6.
- Anon. 1943c. Priredba Visoke pedagoške škole [The Recital of the Higher Pedagogical School]. *Hrvatski narod* 5 (750/5. lipnja): 4.
- Anon. 1943d. Novi tečaj za kućne pomoćnice [A New Course for Housemaids]. *Hrvatski narod* 5 (748/3. lipnja): 4.
- Anon. 1943e. Knjižice „Pomoći“ kao odkupni znakovi [The Booklets of “Aid” as Charity Tokens]. *Hrvatski narod* 5 (748/3. lipnja): 4.
- Anon. 1943f. Knjižice s hrvatskim narodnim pričama [Booklets with Croatian Folk Tales]. *Obitelj* (11).
- Anon. 1944a. III. Hrvatski tjedan majke i djeteta od 28. svibnja do 4. lipnja 1944: Četiri predavanja o odgoju djece u obitelji [The Third Croatian Mother and Child Week from 28 May to 4 June 1944: Four Lectures on the Upbringing of Children in Families]. Zagreb: Oblast „Pomoć“ Ministarstva zdravstva i udružbe.
- Anon. 1944b. Bazar igračaka na Jelačićevom trgu [A Fundraising Sale of Toys on Jelačić Square]. *Hrvatski narod* 6 (1049/2. lipnja): 4.
- Crnković, Milan. 1998. *Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkoga izvorišta ili podrijetla* [Croatian Nursery Rhymes: Children’s Songs of Folk Origin]. Zagreb: Školska knjiga.
- Gašparović, Stanko. 1944. Hrvatska književna izdanja u godini 1943. [Croatian Literary Editions in 1943]. *Prosvjetni život* 3 (28–30): 177–182.
- K. 1942. Tjedan hrvatske majke i djeteta [A Week of the Croatian Mother and Child]. *Obitelj* (8): 127.
- Kukić Rukavina, Ivana. 2015. *Nakladnički nizovi Grigora Viteza za djecu i mladež* (doktorski rad) [Grigor Vitez’s Publication Series for Children and Young People (Doctoral Thesis)]. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

- Lukežić, Iva. 2005. Dijalektološko čitanje Fortisove „Asanaginice“ [A Dialectical Reading of Fortis's "Asanaginica"]. *Čakavska rič* 33 (1–2): 101–129.
- Majhut, Berislav. 2018. O kakvoj su budućnosti sanjala hrvatska djeca tijekom Prvoga svjetskoga rata? = What Future Could Croatian Children Dream of During the First World War? *Libri & Liberi* 7 (2): 385–398.
- Mlač, Krešimir. 1944. *Javno dobrotvorstvo oblast „Pomoć“* [Public Charity Division "Aid"]. Zagreb: „Društvo vjesnik“ Ministarstva zdravstva i udružbe u Zagrebu.
- Širola, Božidar i Velimir Deželić sin. [1932]. *ABECEDA za naša čeda, koja se pjeva i gleda: dječje popijevke Božidara Širole* [The ALPHABET for Our Children, to be Sung and Seen: Children's Songs by Božidar Širola]. Ilustr. Zvonimir Wyroubal. Zagreb: Jeronimsko književno društvo.
- Turčinec, Zdenka. 2000. Izdavači/nakladnici u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj [Publishers in the Independent State of Croatia]. *Časopis za suvremenu povijest* 32 (1): 51–71.

I.1. Antun Mihanović & Zdenka Sertić. 1942. *Hrvatska domovina* [Croatian Homeland].

Lijepa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave djedovino,
Da bi vazda sretna bila!

Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina!

Vedro nebo, vedro čelo
Blaga prsa, blage noći,
Toplo ljeto, toplo djelo,
Bistre vode, bistre oči:

Vele gore, veli ljudi,
Rujna lica, rujna vina,
Silni gromi, silni udi: —
To je naša domovina!

Žanju srpi, mašu kose,
Djed se žuri, snoplje broji,
Škriplju vozi, brašno nose,
Snaša preduć čedo doji:

Pase marva, rog se čuje,
Oj, oj zvuči, oj, u tmine,
K ognju star i mlad šetuje; —
Evo t' naše domovine!

Luč iz mraka dal'ko sija
Po veseloj livadici,
Pjesme glasno brijeg odbija,
Ljubni poje k tamburici:

Kolo vode, živo kolo
I na brdu, i u dolini,
Plešu mladi sve okolo; —
Mi smo, pobre, u domovini!

Magla, što li, Unu skriva?
Nije l' to naših jauk turobni?
Tko li moleć smrt zaziva?
Il' slobodni il' su robni?

»Rat je braćo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konja, hajd pješaci,
Slava budi, gdje su naši!«

Buči bura, magla prođe, —
Puca zora, tmina bježi, —
Tuga mine, radost dođe, —
Zdravo slobodo, — dušman leži!

Veseli se, tužna mati,
Padoše ti vrli sini
Ko junaci, ko Hrvati,
Lješe krvcu domovini!

Teci, Sava hitra, teci,
 Nit' ti Dunav silu gubi,
 Kud li šumiš, svijetu reci:
 Da svoj narod Hrvat ljubi,

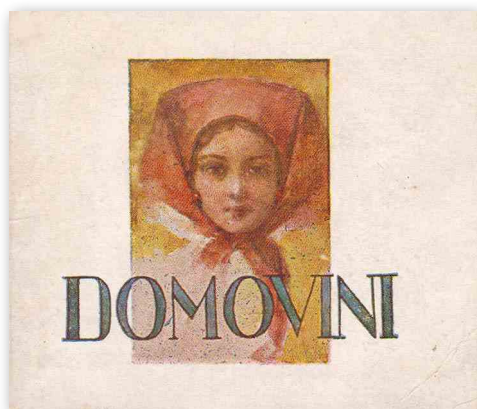

Dok mu njive sunce grije,
 Dok mu hrašće bura vije,
 Dok mu mrtve grob sakrije,
 Dok mu živo srce bije!

ANTUN PL. MIHANOVIĆ

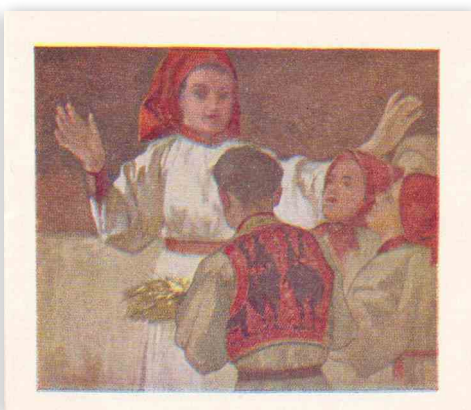

ILUSTRIRALA ZDENKA SERTIĆ

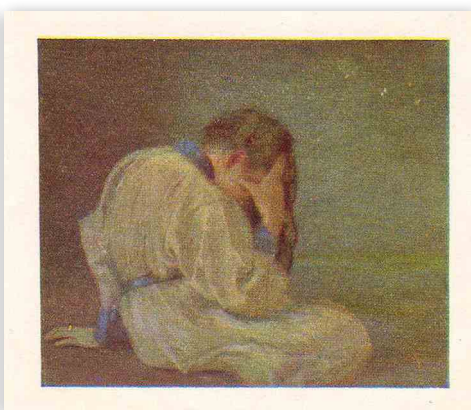
I.2. Silvije Strahimir Kranjčević & Robert Auer. 1942. *Domovini* [To the Homeland].

Širi ruke, majko roda,
 Čeda tvoja dar ti nose:
 Krunom slave trudna ploda
 Vjenčaju ti zlatne kose.
 Širi, majko, tople grudi,
 Dar je ovaj tvoja dika;
 Andeo se slave budi
 I vrh tvoga žrtvenika!

Znam u kolu gordih vila
 Tuđe krvi, tuđeg svjeta
 Teška li je sudba bila
 Zgaženog ti lovor — cvjeta;
 Tuđe vile, tuđi ljudi
 Gledali su smjehom na te,
 Uzdisale tvoje grudi;
 Ali tko je pito za te?!

Pometnuše ime tvoje,
 Pometnuše, živi da smo,
 I da ono ralo svoje
 U mačeve prekovasmo.
 Evropi je cv'jeće cvalo,
 Tvoja krv ga zali sveta;
 A ti osta janje malo,
 Što odnosi grijeha svjeta.

I kada si venut stala
 S tuđe, majko, brige krive,
 Tad je jedna suza pala
 Niz božije oči žive,
 Te orosi puna žara
 Tvog seljaka ruke vr'jedne,
 Tvog radnika ubogara;
 Sve ti gladne i sve žedne!

Davne dane duga ljeta,
 Uz komadić skrbna kruha,
 Prgnu sinak tvoga sv'jeta
 Čvrste ruke, mirna duha.
 Genij rada pred njim leti,
 Napr'jed, napr'jed staze vode,
 Za Hrvata gdje se sv'jeti
 Zv'jezda sv'jesti i slobode!

Genij rada s njim koraca,
 I kroz polja i kroz gore
 Na talas se s njime baca,
 U utrobu zemlje ore;
 Gdje je naša kuća mala,
 Tu domaću prede žicu,
 A djedovskih glas gusala
 Čini medom večericu.

Znoj i suza svijest griju,
 Gdje anđeo rada vodi;
 Žuljne ruke v'jenac viju
 Napretku ti i slobodi!
 Mučno smo ga, majko, pleli
 Nek je ljepši tvojoj sreći,
 Cv'jeće s njega nek ti veli,
 Što ne može usna reći.

Mahni, majko, svetom rukom,
 Čeda svoja blagoslovi;
 Ta motikom, tvrdom kukom,
 Stvorismo ti darak ovi,
 — O a takvi, majko, dari
 Novom snagom krvcu hrane,
 Ko da mlado sunce žari
 Prolistale vite grane.

I žarit će! Dok nas bude,
 Listati će stablo tvoje,
 Dok je one svete grude,
 Kud se naša čela znoje!
 Ti ponosne širi grudi,
 Dan je ovaj tvoja dika, —
 Vila slave već se budi
 Uvrh tvoga žrtvenika.

S. S. KRANJČEVIĆ

I.3. August Šenoa & Krešimir Kargačin. 1942. *Kugina kuća* [The House of Plague].

Zdrava minu Marija,
Svud je mirna krajina,
Poboja se mali Rade,
Lijep jedinac Jele mlade.
Skoči Rade preko puta,
Strinog se hvata skuta:
»Strino mila, strino slatka!
Maja mi je u grad pošla,
Maja nije natrag došla,
Strah je, strino, tvojeg Ratka!
Pusti, strino, — ja se bojim,
Da pod krovom spavam tvojim.«
I zadrijema mali Rade,
Lijep jedinac Jele mlade.

Nakraj sela stoji lipa stara,
Starija od ljudskog pametara,
A pod starom hladovitom lipom
Drven krst sa Isusovim kipom.
Prema kipu čudna žena sjela,
Crnoj smrti posestrima bijela,
U raspelo gnjevnim okom gleda,
Vele usne s bijesa joj se pjene,
Rad bi naprijed, — ali krst joj neda
Poć u selo, — ali eto žene
Mlade Jele, — gdjeno ide žurna,
Da je ponoć ne zastigne burna.
»Stani Jelo!« — bijela prosi:
»U selo me odmah nosi!«
— »Da te nosim čudna seko!«
Kroz strah vrati mlada Jela —

»Satrta sam bome cijela,
Naše selo nij' daleko.«
Al' sve življe bijela prosi:
»U selo me, Jelo, nosi!«
»Ne ću, kumo,« — Jela veli,
»Ma ni za svijet ne ću cijeli!«
»Ne ćeš? Znajder, ja sam ona
Grobarica svesiona,
Koja ništi, hara, gazi,
Što po mojoj niče stazi,
Svuda, svuda rastu grobi,
Gdje se moja noga kobi.
Ako mariš živjet, Jelo,
Ponesi me sad u selo!«
»Strašna ženo, men' se mani!«
»Čuješ, Jelo, stani, stani!«

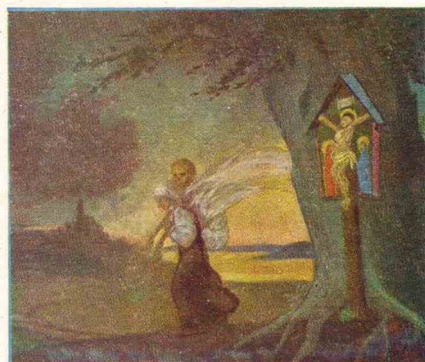

Ja sam zator smrtne krvi,
 Štogod dirnem, sve se mrvi.
 Moja radost — ljudska tuga!
 Ja sam, Jelo, — kuma kuga!
 Ili gini, il' me nosi!
 »Vražji rode, ma i tko si,
 Ni za carsku svjetlu sreću
 U selo te ponijet ne ću!
 Zdvojna Jela vrati kugi.
 — »Ti me ne ćeš, pa će drugi,
 Ali čuj me, u svom selu
 Štedjeti ću čeljad cijelu,
 Žrtvu obrah si jedinu,
 Glavu smrlih tvomu sinu,
 Nuder, Jelo, ne prkosi!
 U selo me brže nosi,

Sve će kuće smrt obredit
 Ali tvoju hoću štedit.«
 »Rade! Sinko!« majka vrisnu,
 Zdvojno rukom srce stisnu,
 »Rade! Sinko! Tebe gubit,
 Tebe gubit i ne ljubit,
 Tebe da mi jedu crvi,
 Slatka krvi moje krvi!
 Tebe više da ne gledam!
 Ne, ne, zlato! Ja te ne dam!
 — »Nuder ho's li? Nemoj dugo!
 — »Evo pleć! Hajdmo, kugo!
 Čujder, čuj!
 Tam i tuj
 Šušti selom bijela sjena,
 Uz ulicu niz ulicu

Svaku dirne kolibicu,
 Tek bi jedna pošteđena.
 Štogod mrakom počinulo,
 Nije zorom osvanulo.
 Od kuge je cijelo
 Izginulo selo.
 Jela? — Nju mi goni strava,
 Gdje kod kuće Rade spava.
 Kuća sama,
 Svud je tama.
 »Rade!
 Glasa ne imade.
 »Sinko!« vikne sad na vrati',
 Al' joj jeka »sinko« vrati.
 Čučne plaho, prislušćiva,
 Da l' se dahom sin odziva.

Nišć' ne diše. Pali svijecu,
 Ne bi l' našla svoju sreću.
 U komoru munjom hrlji,
 Ali — praznu postelj grli.
 »Rade! Ču li? Dođe maja,
 Evo slatkog zagrljaja,
 Sto cjelova,
 Halja nova!
 Rade! Sinko! Nevaljanče!
 Što se skrivaš, moje ranče?«
 Sve preleti, sve prekapa
 Sred dvorišta, kraj ognjišta,
 Ali nigdje — nema ništa!
 »Ha! Tu gledaj, leži kapa!
 Njegov'a kapa! Ne budali!
 Već te imam, tepče mali!

Ali čija usred puta
 Ondje noga utisnuta?
 To je njegov'a! Kamo? — Jao!
 Od kuće je otišao!
 Bože! — Ljudi! — Draga kugo,
 Dajte dijete, nemam drugo!
 Rade! Rade! Mili Rade — —
 Polumrtva na tle pade
 Na koljena
 Bijedna žena.
 Po zemlji se plačuć vlači,
 Sto cjelova žarkih tlači,
 Gdje su sinka stope male
 Tu u pijesku zaostale.
 »Kleta kugo, kukavice!
 Uzmi mene, varalice!

Sve ću, slatka kugo, dati,
 Al' mi dijete — dijete vratil!«
 Za ogradom stoji kuga
 Vjetar vije plašt joj bijeli,
 U po grožnje, u po ruga
 Strašna kuga majci veli:
 »Šta me kuneš, ženo luda?
 Kuću sam ti poštedila,
 Zar je kuga kriva bila,
 Što van kuće sin vrluda?
 Tam' kod strine ga zatekoh,
 Pade on i pade strina,
 Jelo, ti već nemaš sina!
 Što ti rekoh, ne porekoh.«
 Na to smjesta
 Kuge nesta.

Iz starinskih tad grobova
 Proklijala čeljad nova,
 Samo gdje se bibavica
 Na igalu grmeć pjeni,
 Stoji kuća samotnica,
 Pusta stijena na to stijeni.
 Samo kada mjesec zasja,
 Zlato sipljuč na to stijenje,
 Iz valova gromoglasja
 Čudna pjesma čudno stenje:
 »Tko ste, božji ljudi,
 Kazano vam budi:
 Ne želi nevolju
 Susjedovu polju,
 Njeg'vo poharano,
 Tvoje razrovano,

To vam Jela veli,
 Ah, vjerujte Jeli,
 Pa molite Boğa
 Za jedinca moğa,
 Da mi da počinka
 Kraj mojega sinka!«
 Tude pjeva slijepa Jela,
 Kraj postelje prazne čući,
 Kapu ljubi pjevajući,
 Tako priča svijet iz sela.
 Dom joj jošte dobe ove
 Kuginom se kućom zove.

(Pokraćeno)

AUGUST ŠENOA

ILUSTRIRAO KREŠIMIR KARGAČIN

I.4. Anon. & Julio Meiszner. 1942. *Hasanaginica: hrvatska narodna pjesma*
[*Hasanaginica: A Croatian Folk Ballad*].

Što se b'jeli u gori zelenoj?
Al su sn'jezi, al su labudovi?
Da su sn'jezi, već bi okopnili,
Labudovi već bi poletjeli.
Nit su sn'jezi, nit su labudovi,
Nego šator age Hasan-age.
On boluje u ranema ljutim;
Oblazi¹⁾ ga, mater i sestrice,
A ljubovca²⁾ od stida³⁾ ne mogla.
Kad li mu je ranam' bolje bilo,

On poruča vjernoj ljubi⁴⁾ svojoj:
»Ne čekaj me u dvoru b'jelomu,
Ni u dvoru ni u rodu momu!«
Kad kaduna⁵⁾ r'ječi razumjela,
Još je jadona u toj misli stala,
Jeka stade konja oko dvora;
I pobježe Hasan-aginica,
Da vrat lomi kuli niz pendžere⁶⁾
Za njom trče dv'je kćeri-djevojke:
»Vrati nam se, mila majko naša,
Nije ovo babo Hasan-aga,
Već daidža⁷⁾ Pintorović beže!«

I vrati se Hasan-aginica
Ter se vješa bratu oko vrata:
»Da, moj brate, velike sramote!
Gdje me šalje od petero djece.
Beže muči; ne govori ništa,
Već se maša u džepe svione,⁸⁾
I vadi joj knjigu oprostjenja,⁹⁾
Da uzimlje potpuno vjenčanje,
Da gre s njime majci unatrage.¹⁰⁾
Kad kaduna knjigu proučila,
Dva je sina u čelo ljubila,
A dv'je kćeri u lica rumena;

A s malenim u bešici¹¹⁾ sinkom
 Od'jelit se nikako ne mogla,
 Već je bratac za ruke uzeo
 I jedva je s' sinkom rastavio,
 Ter je meće sebi na konjica,
 S njome grede dvoru bijelomu.
 U rodu je malo vr'jeme stela,
 Malo vr'jeme ni nedjelju dana,
 Dobra kada¹²⁾ i od roda dobra,
 Dobru kadu prose sa svih strana,
 A najviše imotski kadija.¹³⁾
 Kaduna se bratu svome moli:

»Aj, tako te ne želila, braco,
 Nemoj mene davat za nikoga,
 Da ne puca jedno srce moje
 Gledajući sirotice¹⁴⁾ svoje.«
 Ali beže ne hajaše ništa,
 Već je dade imotskom kadiji.
 Još kaduna bratu se moljaše,
 Da joj piše listak knjige b'jele,
 Da je šalje imotskom kadiji:
 »Djevojka te l'jepo pozdravljaše,
 A u knjizi l'jepo te moljaše,
 Kad pokupiš gospodu svatove,

Dug pokrivač nosi na djevojku;
 Kada bude agi mimo dvora,
 Nek ne vidi sirotice svoje.«
 Kad kadiji b'jela knjiga dođe,
 Gospodu je svate pokupio;
 Svate kupi, grede po djevojku.
 Dobro svati došli do djevojke
 I zdravo se povratili s njome,
 A kad bili agi mimo dvora,
 Dv'je je kćerce s pendžera gledahu,
 A dva sina pred nju ishodjahu,
 Tere svojoj majci govorahu:

»Vrati nam se, mila majko naša,
 Da mi tebi užinati damo!«
 Kad to čula Hasan-aginica,
 Starješini svata govorila:
 »Bogom brate, svata starješino,
 Ustavi mi konje uza dvore,
 Da darujem sirotice moje!«
 Svoju djecu l'jepo darovala;
 Svakom sinku nože pozlaćene,
 Svakoj kćeri čohu do poljane,
 A malomu u bešici sinku,
 Njemu šalje u bošći¹⁵⁾ haljine.

A to gleda junak Hasan-aga,
 Ter dozivlje do dva sina svoja
 »Hod'te amo sirotice moje,
 Kad se ne će smilovati na vas
 Majka vaša srca kamenoga!«
 Kad to čula Hasan-aginica,
 B'jelim licem u zemlju udrila,
 Uput¹⁶⁾ se je s dušom rastavila,
 Od žalosti gledajuć sirote.

Hrvatska narodna pjesma

- 1) posjećuje
- 2) žena
- 3) jer je Hasan-aga bio u taboru, kuda
supruga nije smjela ići
- 4) ženi
- 5) gospođa
- 6) prozore
- 7) ujak
- 8) svilene
- 9) spis o raspustu braća
- 10) da se može ponovno udati
- 11) koljevci
- 12) gospođa
- 13) sudac
- 14) djecu, koja ostaju bez majke
- 15) u šarenom rupcu
- 16) odmah

ILUSTRIRAO JULIO MEISZNER

II.1. Anon. & Gabriel Stupica. 1943. *Zlatan sin: priča iz muslimanske Hrvatske* [The Golden Son: A Story for Muslim Croatia].

Pode neki car, da hoda po svojoj carevini. Hodajući tako po akšámu (večernje molitve) naiđe pokraj nekih prozora. On se popne, da vidi, šta se radi: U sobi bile su tri djevojke. Najstarija će:

— Da me uzme car, izatkala bi mu ziliju, (velik sag) kojom bi mogao sve svoje saraje (dvore) zastrieti.

— Da hoće mene, — nadoveza srednja — izatkala bi mu sedžadu

(čilim, na kojem se klanja), na kojoj bi mu mogla ciela obitelj klanjati.

— A ja bih mu — dometne najmlada — rodila sina zlatne ruke i zlatnog perčina.

Kad je to sve car čuo, zaprosi najstariju, te se s njom oženi. Nu ona mu ne smjede načiniti one zilije, kakvu je obećala.

Car zaprosi i vjenča drugu, no ni ona ne izpuni svog obećanja.

Najposlije uzme on najmladu. Ona zatrudni poslije nekog vremena te rodi sina, kojemu je bila zlatna desna ruka do lakta i sav perčin zlatan.

Pošto su to vidjele one dvie starije sestre, bilo je njima vrlo muka, što je ona izpunila svoje obećanje, a one nisu. Uzmu stoga nekakva psa, te metnu pokraj sestre, a sina joj zatvore u kutiju i bace u vodu. Kad su to uradile, odu caru te kažu, da im je sestra rodila psoto.

Car se na to vrlo razljuti te zapovjedi, da zašiju najmlađu u kožu i da je sa psetom postave pred kapiju. Tkogod je prošao pokraj nje, morao je na nju pljunuti.

Neki mlinar opazi, gdje nekakva kutija pliva po vodi. On je izvadi, otvori, te se vilo obradova, kad ugleda diete. Stane ga liepo hraniti i čuvati.

Kad je malo poodraslo, reče diete, da bi hotjelo, da se malco

prohoda po gradu. Mlinar mu to dozvoli, a ono ode.

Hodajući tako dode do kapije, gdje mu je mati bila. Nobećije (stražari) reknu mu, da pljune, no on toga nije htio uraditi.

Na to će mu jedan:

— Ako ne ćeš na nju pljunuti, odvest ćemo te odmah pred cara, te ćemo te posjeći.

— Makar me i vodili, pa i posjekli, — odgovori on — ja pljunuti ne ću.

Nobećije odvedu ga pred cara, koji ga upita:

— Što ne ćeš da pljuneš na onu ženu?

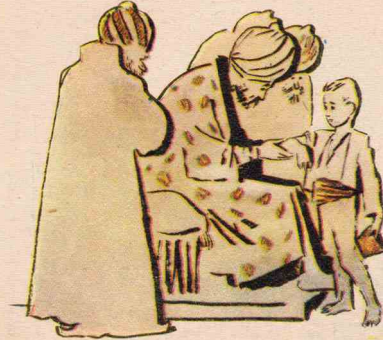
— Ja ne mogu pljuvati na onu ženu, jer je ona moja mati, a tvoja žena — odgovori diete.

Kad to čuo car, zagrne mu desni rukav, i vide da mu je ruka zlatna, skide mu fes, a pod fesom savijen zlatan perčin.

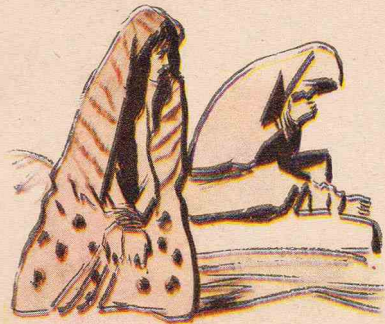
Car, videć biljege, zapovjedi no-
bečijama, da onu ženu puste i do-
vedu preda nj. Kad je došla, upita
je car, kako je sa njenim djetetom.
Ona mu stane pripoviedati sve,
kako i što je bilo, samo nije umjela
kazati, gdje joj je sada sin.

Sad je caru vrlo mučno bilo, što
je svoju ženu tako nepravedno
mućio, te je zamoli, da mu hálali
(oprosti). On se opet vjenća s njom
i naredi, da one dvie sestre svežu

za ruke i noge te bace u denjiz
(more).

Ženu i sina svog namjesti fino u
saraje, te su dobro živjeli do svoje
smrti.

II.2. Anon. & Karlo Mijić. 1943. *Čuvar dobrih ljudi: priča iz jugoistočne Hrvatske*
[The Guardian of Good People: A Story from South-eastern Croatia].

Pošao čoban u svijet, jer mu do-
dijalo bilo čuvati tuđe ovce, pa
krenuo preko planina tražiti sreću.

Zima bila. Studeno, da srce puca.

Čoban ognuo svoju struku (ka-
banicu) preko sebe.

Idući susretne nekakva siroma-
ha. Gotovo je go i bos sjeo pored
puta, držeć se trese od zime, da
mu sve zubi cvokoću.

tude ovce. Pa pošo u svijet tražiti
bolju sreću.

— Dobro! — reče siromah. — I
ja ću s tobom, pa ćemo zajedno.

I oni pođu.

Putovali su dugo i dugo, sve sa-
mim planinama, hraneći se iz čo-
banove torbe. I tek nakon neko-
liko dana prispješe u jednoga
gazde.

tude ovce. Pa pošo u svijet tražiti
bolju sreću.

— Dobro! — reče siromah. — I
ja ću s tobom, pa ćemo zajedno.

I oni pođu.

Putovali su dugo i dugo, sve sa-
mim planinama, hraneći se iz čo-
banove torbe. I tek nakon neko-
liko dana prispješe u jednoga
gazde.

— Možeš li nas primiti u kuću?
Siromasi smo!

— Mogu! — odgovori gazda. —
Dobrijem ljudima je moja kuća
uvijek otvorena.

A u toga gazde bila skupocjena
zlatna maštrafa (čaća s držkom).

Pošto su noćili, krenuli dalje od
kuće, a ono siromah izvadi izpod
struke maštrafu i pokaza je čobaninu.

— Što si tó uradio? — zapita čoban
začuden.

— Ukro je! odgovori siromah. —
I ništa me više ne pitaj.

Drugu večer stigli su do kuće
jednog tvrđice, koji ih nikako ne
htjede primiti. Tek pošto mu siromah
pokloni zlatnu maštrafu, pusti
ih da prenoće, ali ne u kući, nego
u štali.

Treću noć stigoše putnici u je-
dnog seljaka, koji nikoga nije
imao nego ženu i jednoga sinčića.

Seljak ih dočeka, počasti ih, ko-
liko je mogao, pa pri polazku dade
im još sina, da im pokaže put kroz
gustu šumu.

Kad oni bili usred šume i prolazili
preko nekakve vode, onaj siromah
gurne diete i ono se utopi.

— E, ovakva bezakonja još nitko nije vidio! — dreknu čoban na suputnika. — Poštenu čovjeku ukrao si maštrafu i dao je tvrdici, a onim čestitim ljudima utopio si jedinca! Neću ja s tobom putovati!

Siromah se osmjehne i reče:

— Ona maštrafa bila je otrovana, i onaj, da je okusio kap iz nje, bio bi mrtav. A tvrdica je mnogog siromaha ucvielio, i sirotinja

će dahnut dušom, kad ga ne bude. A ono diete što sam utopio, da je ostalo živo, upropastilo bi i oca i mater i drugima bi mnogo zla nanjelo. Bolje je da ga nemaju, nego da im je onaki!

— Ama, tko si ti, da sve to znaš i smiješ? — zapita začuden čoban.

— Ja sam anđeo, i čuvam dobre ljude! A ti se vrati ovcama i živi s mirom. I ne traži sreće u tuđem svijetu...

NARODNA PRIČA IZ JUGOISTOČNE HRVATSKE
ILUSTRIRAO KARLO MIJIĆ, AKAD. SLIKAR

II.3. Anon. & Petar Orlić. 1943. *Milostiva snaha: priča iz najistočnije Hrvatske*
[The Gracious Daughter-in-Law: A Story from Easternmost Croatia].

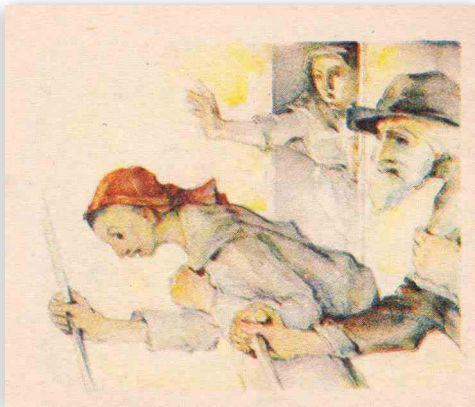

Bila snaha i svekrva. Svekrva bijaše nemilostiva, a snaha dobra kao dobar dan. Kad bi došla kakva sirota pred kuću, svekrva bi je otjerala, a snaha bi joj svoj zalogaj udesila. Kad bi mlieko od ovaca nosila kući, snaha, gdje bi god vidjela rupicu na putu, usulo bi u nju mlieka i rekla:

— Ovdje mora biti kakva bu-bica.

Što je snaha tako milostiva bila, svekrva je mrzila na nju, te bi ju glađu patila. Zatvorila bi hljeb od nje, i tako bi po dva po tri dana sirota gladovala.

Jednput svekrva se teško raz-boli, umre i sahrane je.

Sviet je jeo i pio na daći (užina iza pokopa), a kad se razide, snaha opere sudove, pa odnese pomije u valov svinjama, te uspe.

Kad svinje dotrče valovu, grde, obilaze oko njega, a ne će da piju pomija.

Snaha se stane čuditi, što im je, a kad pogleda u valov, to pomija

ni kapi, a oko valova zemlja suha,
nisu iztekle.

Sutradan opet tako, i tako za
sedam večeri.

Kad žena vidi, kako su svinje
izmršavile, osmo večer kaže ona
mužu, da on uspe svinjama, da
jedu, i pripoviedi mu, šta je i
kako je.

Muž se stane čuditi i krstiti, što
bi to bilo!

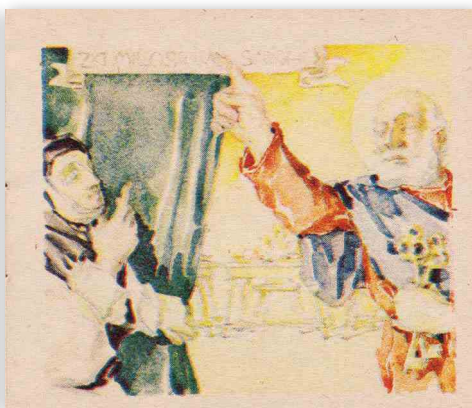
U taj mah njegova mati izpod
valova progovori:

— Sine, tamo na onome svijetu
ja sam ti u mukama: radi svake
sirote, što je uzdahnula, kad sam
je s vrata otjerala, suđeno mi, da
dolazim na ovaj svijet, da jedem

sa svinjama... A tvojoj su ženi
već postavljene tri trpeze (stola)
od zlata, na njima i ruža i bosiljak
i jela svakojaka. Nego pitaj i
moli snahu, hoće li mi dati jednu,
da sjednem uz nju i da se smirim?

Muž onda otiđe ženi u kuću, te
joj kaže sve, šta je i kako je.

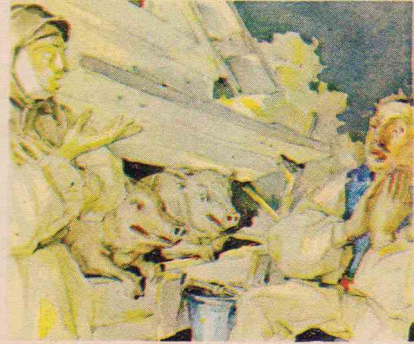

A ona kad to čuje, dotrči k vavolu, da vidi svekrvu, pa da joj pomogne.

A kad je vidi, kakva je izmučena, dobra snaha se razplače nad majkom svoga muža.

Svekrva je stane moliti:

— Svoje dobrote pola će mi se grieha oprostiti! Daj mi jednu od

postavljenih trpeza, što čekaju u raju tebe, i ne ću više morati na ovaj svijet dolaziti, da sa svinjama jedem!

Snaha joj odmah reče:

— Ja tebi poklanjam sve tri trpeze! Što sam do sad dobra činila, neka je sve za tebe! ... A

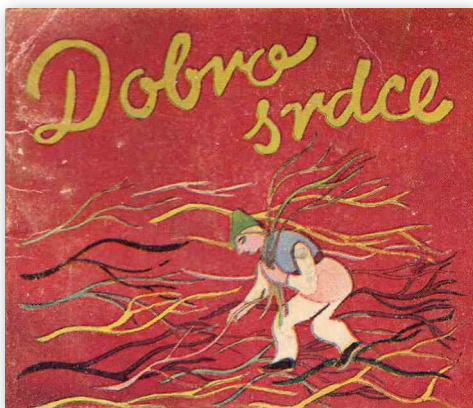

odsad — da mi Bog da — služiti ću za sebe ...

Onda svekrve nestane, i nikad više nije dolazila.

NARODNA PRIČA IZ NAJISTOČNIJE HRVATSKE
ILUSTRIRAO PETAR ORLIĆ, AKAD. SLIKAR

II.4. Anon. & Kamilo Tompa. 1943. *Dobro srdce: narodna priča iz kajkavske Hrvatske*
[The Good Heart: A Folk Tale from Kajkavian Croatia].

Tak je bila mati i imala jednoga sina. Ov sin je sebe i mater hranil. Bral je šibje i v grad na prodaj nosil i za ove peneze (novce) kruha kupoval.

Dogodi se, da je šibje prodal, kruha kupil i išel dimo (kući).

I dojde do pastirov i vidi, da je nega peseka (psa) zatuči (ubiti) očeju, i veli:

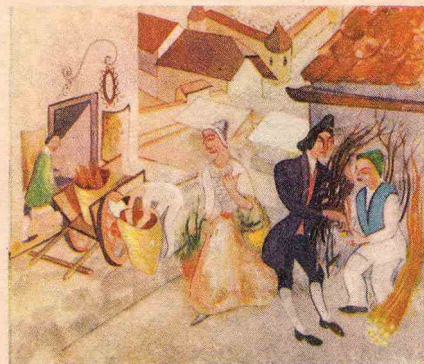
— Najte tući, im vam je nikaj to siromašno živinče krivo! Dajte ga rajši meni.

— Kaj nam daš? — veliju mu pastiri. — Daj nam ovoga kruha!

I dal im je kruha i zel si je peseka i nese ga dimo.

Dojde dimo, pita ga mati:

— Jeli si donesel kruha?

— Ne, neg peseka sem kupil za kruh.

Mati pak veli:

— S kim ga hranili budemo, da sami nemamo nikaj jesti?

— Nu, ja idem šibja brat i prodam i kupim kruha!

I ide brat šibja i nabere i prodá i kupi tri hlebe kruha i donese dimo. Onda se najeju si, i mati i pes i on.

Ide on jen put z pesekom po šumi,
i pes mu veli z človečkim glasom:
— Ti mene hrani, kad ja zrastem,
bu ti to na hasen (korist)!
Zraste pes velik, i veli:
— Čuješ ti, nesi me v dvor. Tam
ti budeju davali zlato i srebro, ali
naj nikaj zeti, neg naj ti daju on
lokot, koj poleg pesje hižice (ku-
ćice) za vrati visi.

Kad je pesa donesel na dvor, tam
ga vsi pitaju, kaj oče za to.

On veli po navuku (naputku):

— Nikaj drugo neg on lokot, koj
za vrati visi.

A oni se čudiju:

— O, moj sinek, kaj si buš s tem
lokotom pomogel? Mi ti damo pe-
nez, kuliko buš mogel nesti.

— A, ne čem ja vaše peneze,
samo mi dajte lokota!

I dali su mu lokot, kad ni druge
plače štel.

Pes ga pokle (poslije) vputi:

— Kad malo dalje od dvora odi-
deš, pokuči (pokucaj) po lokotu i
videl buš, kaj bu...

Kad je malo dalje odišel, i vu
šumu došel, pokuči po ovom lokotu.

I taki su došli vun dvanajst ino-
šov (sluga) i pitali:

— Kaj zapovedate?

— Niš drugo, neg da me posta-
vite dimo k moji majki.

I taki je stal pred svojum koli-
bom. I kad ga je mati videla, ve-
selila se je:

— O, moj sinek, došel si dimo?
Kak sem ja teško živela, da te ni
bilo domaj!

— No, mučete, mamek. Vezda
(sada) bumo boljše živeli, neg smo
do vezda!

I pokučil je po lokotu i zapo-
vedal:

— Za mater, za me i još za muj-
ceka (mačka) jesti i piti!

I to je bilo, Bogu fala!

NARODNA PRIČA IZ KAJKAVSKE HRVATSKE
ILUSTRIRAO KAMILO TOMPA, AKAD. SLIKAR

II.5. Anon. & Gustav Likan 1943. *Pasoglavci: narodna priča iz južne Hrvatske* [The Dog-Headed Creature: A Folk Tale from Southern Croatia].

Bio jedan čovjek, pa mu umrla žena i ostalo dvoje djece.

On uzeo drugu, a maćeha nije djecu mogla vidjeti, pa kad čovjeka nije bilo kod kuće, potjera djecu u svijet.

Djeca idu, idu, pa dođoše u jednu drāgu, a u drāgi kuća na šiljak.

Kad oni unutra, al unutra baba pasoglavica, oko joj na vrh glave, a noge kozje. Ona šteknu, pa progovori:

— Što bi vi rada?!

Djeca:

— Gladni smo, bako, daj nam što jesti.

Pasoglavica im donese mesa, a to čovječja ruka.

A djeca vele:

— Mi to ne možemo jesti!

U to došli sinovi pasoglavci s lova, pa štekću:

— Tu mora negdje biti krštena duša! Curicu ćemo peći, a brata joj variti!

Veli pasoglavica:

— Aja, nemojte ih odmah pojesti, hranit ćemo ih.

Kad su sinovi pasoglavci otišli, pasoglavica momčića zatvorila, a veli curici:

— Idi sjesti na onaj lopar na kotao, pa će buknuti krušni kvasac.

— Draga bako, ja ne znam, ajte vi pokažite, ja ne znam stati.

— Hoću, samo čvrsto drži lopar!

A kad pasoglavica stala, curica pusti, pa baba propade u kotao.

Curica brže leti po brata, pa ga pusti. I oni bježe. Došli do vode i tu ih preveze jedan dobar čoban.

Kad djeca preko vode, a na vodu namah došli pasoglavci i štekću:

— Kako ste prešli? Kako ste prešli?!

Čoban se smije:

— Našla djeca šupalj kamen, svezala kamen oko vrata, pa s njim preplivala vodu. Tražite i vi kamen, pa preplivajte!

Pasoglavci traže, traže i jedan nađe kamenčinu veliku. I on je sveza oko vrata pa potonu.

A preostala dva pitaju:

— Šta potonu? Šta ga nema? Što ono brblja pod vodom?

Veli čoban:

— Puno je nakupio blaga dolje,
pa ne može izagnati.

Pasoglavci se odmah pomamili,
jer je čoban pasao svoje ovce kraj
vođe, a zraka se od tih ovaca vi-
djela u vodi, pa lude povjerovali,
da su ovce pod vodom.

Tako potonuli.

Sad će djeca:

— Bogu hvala!

Kad su se djeca vratila do svoje
kolibe, nisu namah ušla, nego se
stala križati, križati i tako ulaze.

Kad oni u kuću, otac im veli:

— Ajte, ajte, maćeha vam umrla,
a vi ste moji!

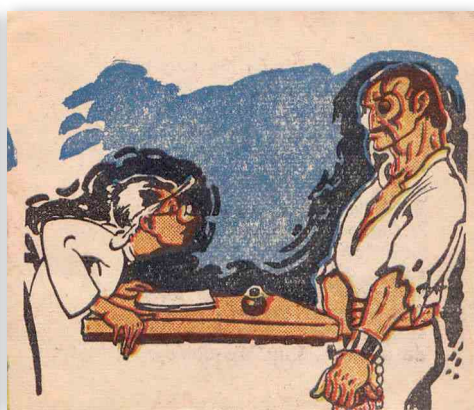
NARODNA PRIČA IZ JUŽNE HRVATSKE
ILUSTRIRAO GUSTAV LIKAN, AKAD. SLIKAR

III.2. Ivan Trnski & Julio Meiszner. 1944. *Majčin sin* [Mother's Son].

MAJČIN SIN

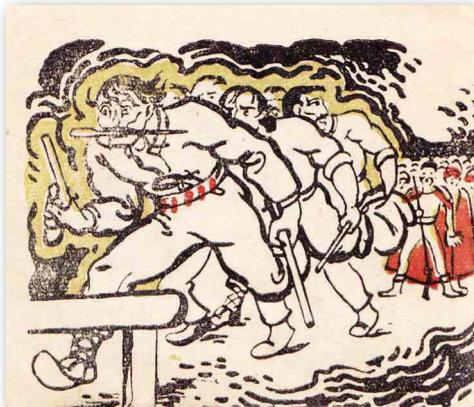
A blank page
Prazna stranica

Pomislite, u Korenici smo
usred sela podno Plješivice,
kuda često bura brije ljuta,
lomi, valja kamenje i drvlje.
U jednoj smo zidanici kući.
U toj dakle službeničkoj zgradi
zloglasne su crne buturnice
i u njima tamničare čudni
sapeš lancem nečom je doveden.
Harambaša hajdučki na glasul
Napokon ga uhvatili živa!
Obraz mu je crn i mrk i tmuran,
duge, mrke objesio brke,
kadšto bi ih lako pogladio,
rek bi, misli: »Ljudina sam ipak,

briga mene, što će me pogubiti
 Momčić pisar sa perom za uhom
 ne sustao gledat u hajduka;
 uslobodi pisarsko si srdce
 i proslovi upitavši milo:
 »Harambašo, tako tebi duše,
 je l' si ikad (toli zoran junak),
 lesi l' ikad prepao se koga?«
 Pogled'o ga hajduk, te okliev'o.
 Napokon se lati desnom čela,
 zažme oči, kanda događaj mu
 neki opet zbiva se pred dušom.
 Tad se trzne, zaiskri i rekne:
 »Bog i duša, sokole moj mladi,
 da je mene drugi tko upit'o,

ne bi mog'o besjede izmamiti,
 ali tebi, materinu sinu,
 mili mi se istinu izpričat;
 jerbo oč'ma, glasom dozivaš mi
 na um živo nekoga pastira.«
 »Slušaj dakle! Kad sam onomlani
 Kranjskom zemljom poš'o četovati,
 te već s plienom vraćao se kući,
 nevideni opazismo s vrha,
 gdje se sjedi na kupskome mostu,
 gdje nas čeka satnija vojnika.
 Baš je bila nabujala Kupa;
 nigdje čamca, nigdje ne bi broda,
 niži s plienom preplivat ju možeš.
 Nije druge. Puklo kuda puklo,

na juriš nam valja most premostit,
 udorit je trinaestorici nam
 na stotinu trieznih čarapara.
 Prodriet valja ili paginuti!
 Prepao se nisam, nit okliev'o,
 već se s četom junački došuljo;
 iznenada nahrupismo na most,
 zagnasmo se sredinom strelimke,
 a kroz onu zblenutu četu,
 pak se živi protisnusmo prieko...«
 »Jednom - sâm se s medvjedom sukobih
 na zlu mjestu u tiesnome klanču.
 Ja se penjem, a on slazi niz brieg.
 Vratim li se, pobječ' mu ne magu,
 niži kuda u kraj se uklonit.

Stoga stanem, nategnem ježanu,
 naperim je medvjedu u čelo.
 I kad bliže primače se medo,
 opalim je medvjedu u glavu.
 Ranih zviere, al' ga ne oborih.
 Osovi se, pak će biesno na me.
 A ja trgoh nož i dočekah ga.
 Bog i duša, nije bilo šale!
 Ni tad strah mi ne obuže srca,
 ni tad mi se ne naježi kožale
 »Jednom samo nije bilo tako,
 jednom samo izdalo me srdcel
 Na daleko od kuća i sela
 naidem na pastira mlada.
 Ovce pasle, pastir prebirao

na tankoj si sviralici malo!
 Ja ga zovem, pogledam ga mrko:
 neka brže ulovi nam janjet!
 I hajdučki opsjem mu majku...
 Pride momak, malen i plavokos,
 upro u me modre bistre oči;
 iz pojasa trg'o samokresa,
 nateg'o ga, siev'no žarkim okom:
 »Ne češ moje, ne češ janje jestil
 Jer si meni opsovao majku;
 za srce si ujeo me psovkom,
 to ti prostit' nikako ne mogu!
 Govoraše odrješito, mirno;
 činjaše se, Bog mi sudac sudi.
 Špopade me strava, sav protrnuh,

te ne mogoh niti maći rukom,
 niti svrnut oka sa dječaka.
 Od sramote izmucuh tihomce:
 »Kunem ti se, ne ćemo ti ništa,
 nit' će manjka u krdu ti biti.
 Ni ja ne bih oprostio nikomu,
 kad bi moju opsovao majku...
 Matere su svima nama svete,
 i ti svoju mlad si posvetio!...«

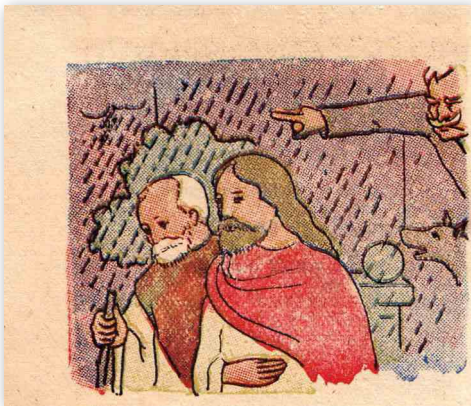
IVAN vitez TRNSKI

III.6. August Šenoa & Edita Graf. 1944. *Božja plahtica* [Bible Leaf].

BOŽJA PLAHTICA

A blank page
Prazna stranica

Dva susjeda u selu bila,
siromah – drugi bogataš;
u gavana je blaga sila,
u bogca nema ništa baš.

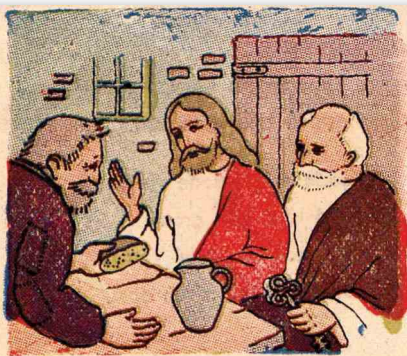
U bielu dvoru prvi biva,
a oko dvora perivoj;
u kolibi se biednoj skriva
od bure, zime, bogac moj.

Na uzglavlju se sladko va,
bogataš ohol, lien i lud;

a zabogar na slami, traljah,
prosniva žića težki trud.

I dođe noć, i dođe vjetar,
i udri kiša, udri grom.

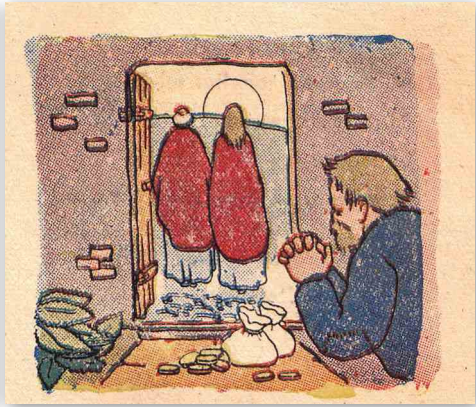
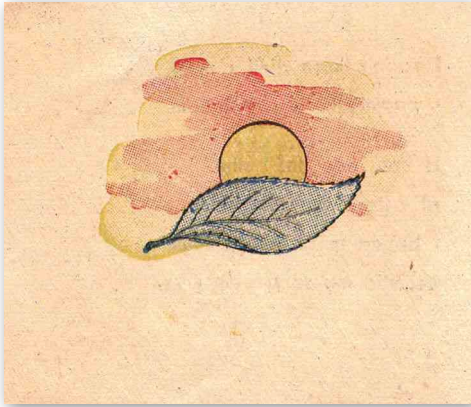
Sa Bogom ide sveti Petar
počinku tražeć miran dom.

Na gavanova vrata kuenu:
»Počinka dajte jedan dan!«
Na Boga gavan pseto hucnu:
»Za kukavice nij' mi stan!«
I zađu k bogcu — taj ih primi:
»Od lišća prostrieh postelj vam!«

I zadnju koru dieli s njimi,
u podstrešku je spav'o sam.

U zoru ode božji sine,
al' osta njegov blagoslov,
i bogca težka bieda mine,
osvietla mu se srećom krov.

Nu listak, na kom Isus sniv'o,
 zamiri milim mirisom;
 od toga dne ga puk naziv'o
 do sada božjom platicom.

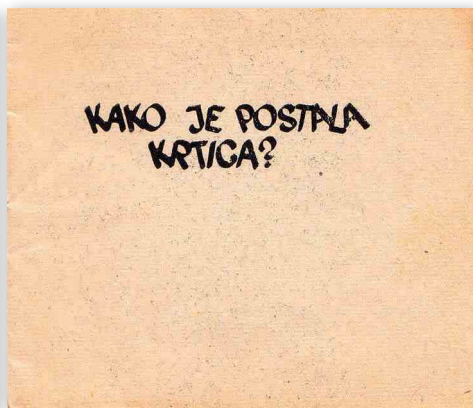
Bogataš propa: — drač, kopriva
 zastire dvoru oholost;

a božja plahta oglašiva
 još danas božju zahvalnost.

AUGUST SENOA

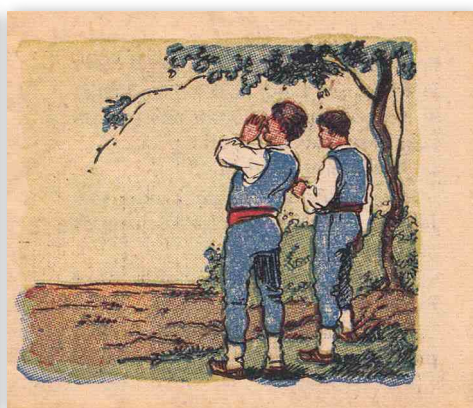
CRTEŽI OD EDITE GRAF

III.7. Grgo Petković & Walter Neugebauer. 1944. *Kako i zašto?* [How and Why?].

A blank page
Prazna stranica

Bila dva brata, po imenu mlađi Nikola, a stariji Petar. Nešto se svade, pak se podiele. Imali su jednu njivu kutnju (zajedničku), koja se zvala Luka. Stariji brat Petar nikako nego da je Luka njegova zemlja od prćije (što se da uz djevojku, kad je udaju), a mlađi da je kutnja, zajednička. Inadi se i inadi, onda će stariji brat:
 »Znadeš, Bog te vidio, moja je Luka prćija, ali ako ne vjeruješ, ja ćemo i

U jutro prije zore na Luku i zvat ćemo je ovako: — Luka, ili si kutnja zemlja ili moja prćija? — Onda nek ostane, kako nam ona odgovori.»

Mlađi brat pristane.

Obnoć Petar dovede svoga sina Juru na Luku i izkopa veliku jamu te ga u nju zatrapa.

U zoru kad braća došla, zove Petar:

»Luko, ili si kutnja zemlja ili moja prćija?«

Iz zemlje Jure odgovori:

»Nisam kutnja (zajednička), već čista prćija tvoja!«

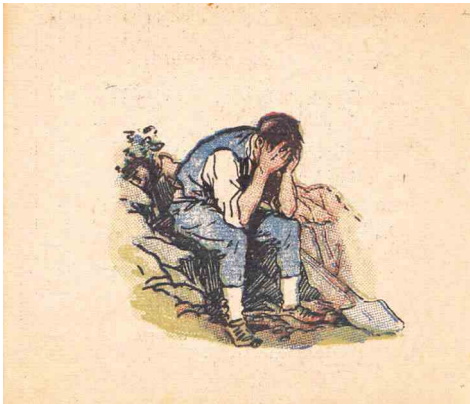
Otiđe Nikola, a Petar ostade. Kad on odmašio, stade Petar odkopavati sina, ali ga u jami nema. Zove:

»Jure, janje moje, gdje si?«

Ali se Jure daleko iz zemlje ozivlje:

»Što je ćaća? Evo me!«

Kopa on dalje. Zove opet. Ali sin se još dalje ozivlje.

Zovne on brata Nikolu i izpriča mu sav događaj.

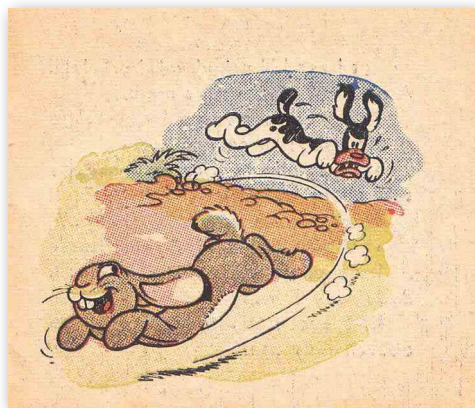
Zovu oni, kopaju, ali Juru nikako naći. Uviek se sve dalje i dalje ozivlje.

Ljuto se pokaja Petar videći pokaranje Božje, ali mu svejedno bijaše, jer se kasno sjetio.

Eto tako Jure ode kroz zemlju, jer ga Bog stvori krticom.

**ZAŠTO JE
ZEC OBUVEN
A PAS BOS?**

A blank page
Prazna stranica

Pas i zec bili nekad veliki prijatelji.
A psi imali prije runju s nogu.

Jednom je pas čuvao krmke svoga
gospodara, pak će reći zecu:

»Ajde, molim te, vrati mi krmke, jer
sam odveć trudan!»

Odgovori mu zec:

»Kako ću, kad vidiš, da sam bos?»

Izuje pas svoje opanke te mu ih
dade, dok ih vrati.

Kad zec vratio krmad, videći se
obuven reče psu:

»Evo ja ću uteći, te kad me uhva-
tiš, onda mi ih uzmi!»

Zec učini trk, a pas za njim, ali
bijase bos, te mu se zec sakri u goru.
Eto tako prevari zec psa, te sad ze-
covi imaju runju s nogu, a psi su
bosi, i od toga doba udri u njih ne-
prijateljstvo, te se nikad više podnieti
ne mogu.

GATKE IZ BUDAKA U DALMACIJI

Zapisao ih Grgo Petković

III.10. Anon. & Zvonko Wyroubal. 1944. *Uspavanke* [Lullabies].

USPAVANKA
NARODNA POPIEVKA IZ ZAGREBAČKOG PRIGORJA

Ah, nasmej se, moj slaviček, zi-ba-la te bum.
Us-ni, be-li golu-bi-ček, ve-se-la ti bum.
Pti-ček mi-li i pre-željni, stisni o-či tve.
da od-dobne tužne maj-ke željno sr-dce me,
željno sr-dce me.

Ah, nasmej se, moj slaviček,
zibala te bum.
Usni, beli golubiček,
vesela ti bum.
Ptiček mili i preželjni,
stisni oči tvê,
da odahne tužne majke
željno sr-dce me.
Kad se zbudiš, hoću dati
beli prsi mē,
budeš sesnul svoju majku,
ti si moje sve.
Zaspi, zaspi, mē srdašce,
naj me mučit već;
naj ti bude zadovoljna
ta ljubljena reč.

USPAVANKA
NARODNA POPIEVKA IZ HERCEGOVINE

Ni-naj nu, ni-naj l-va-nez, ni-naj mē,
ni-naj l-va-ne!

Nuni, nani i ponuni, dragol
Bog mi ti dal sanak i počinak,
a Marija zdravlje i veselje!

Nuni, nani i ponuni, dragol
Marija, kâ Boga je rodila,
tebi, dušo, sanak naklonila!

Nuni, nani i ponuni, dragol
Anđeli ti bili kumpanija,
Kumpanija Isus i Marija!

Nuni, nani i ponuni, dragol
Bog te hrani, Marija te brani,
od svakoga zalca te obrani!

USPAVANKA
NARODNA POPIEVKA IZ ISTRE

Zi-bala A-ne, zi-bala A-ne Pav-la
dje ti-ća.

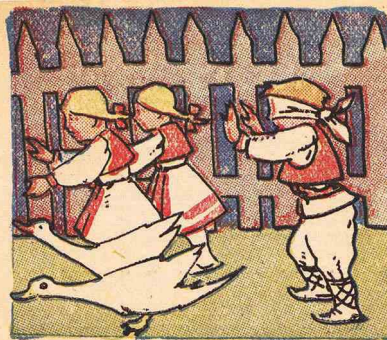
Zibala Ane Pavla djetića,
zibala ga je punih devet let;
leto deseto nuto pitala:
— Ča ćeš ti, Ane, za nuto tvoje?
Ja ću ti dati vole Pavlove. —
»Vole ja imam, volara nimam.«
— Ja ću ti dati konje Pavlove. —
»Konje ja imam, konjara nimam.«
— Ja ću ti dati brode Pavlove. —
»Brode ja imam, brodara nimam.«
— Ja ću ti dati polje Pavlovo. —
»Polje ja imam, Pavliča nimam.«
— Ja ću ti dati grade Pavlove. —
»Grade ja imam, Pavliča nimam.«
— Evo ti, Ane, Pavliča moga. —
»Hvala vam vela, majko Pavlova.«

USPAVANKA

NARODNA POKLETKA IZ DUBROVNIKA.

Spavaj, spavaj, zlato moje;
čuj, gdje mi te sanak zove,
san te ljubi i govori:
»Ušikaj se, drago moje;
ušikaj se, drago moje!«
Ivo mi se sankom kara,
kako da se razgovara,
bolje sankom nego majkom.
Sanak će ga umiriti,
a majka će poljubiti.

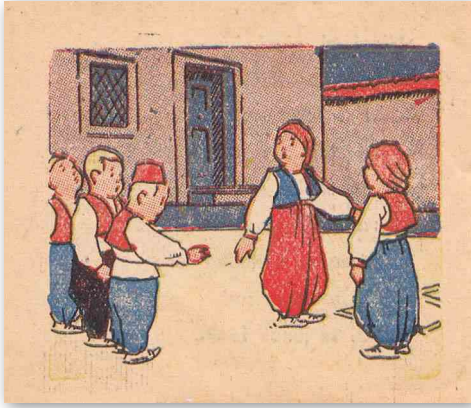

USPAVANKA

NARODNA POKLETKA IZ DUBROVNIKA.

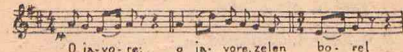

»Ninaj mi, ninaj, Ivane,
na krilu na materinu.
Kada se rano probudiš,
majka će ti sisu pružit',
a ti ćeš majku sisati.«
Al' Ivo majci govori:
— O majko, o sladka rano!
Ne ću te više sisati,
već ću se junak ženiti,

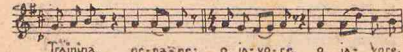

USPAVANKA

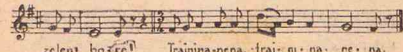
NARODNA POPIEVKA IZ LIKE

O ja-vo-re: o ja-vore, zelen bo-rel

Trajni-na, ne-na-nes: o ja-vo-re, o ja-vore,

zelen bo-rel! Trajni-na-sna, traj-ni-na, ne-na.

O, javore, zelen bore,
blago tebi nasred gore.
U zimi ti zime nije,
a u ljetu hlada dosta.
U dnu ti se zmaji legu,
a na vrhu sokolovi.
Zmaj sokolu govorio:
»Ajd' otale, siv sokole,
pišće ću ti udaviti,
tebi pera oblomiti.«

USPAVANKA

NARODNA POPIEVKA IZ HRVATSKEG ZAGORJA

Ku-ko-vi-ca kuku-je, Petar ši-to kupu-je.

Ne ku-puj, Pet-re: žena ti je le-na.

ne bu ti go mle-la. Deca ti se pla-ću,

sirom i s po-ga-ću, po vu-li-ci ska-ću.

Kukavica kuje,
Petar žito kupuje.
Ne kupuj, Petre!
Žena ti je lena,
ne bu ti ga mlela.
Deca ti se plaču;
sirom i s pogaču
po vulici skaču.

HRVATSKE NARODNE POPIEVKE
SLIKE PROF. ZVONKA WYROUBALA

III.11. Anon. & Zvonko Wyrubal. 1944. *Dječje igre* [Children's Games].

TKO RADI, IMA
NARODNA PODOVKA IZ SLAVONIJE

Gr-li-ca je proso brala, k njoj do-
la-zi drugo gr-le: »Daj mi, gr-le, jedno zr-no!
Daj mi, gr-le, jedno zr-nok« Ne dam, gr-le,
ni jed-no-ga; ne dam, ar-le. (ni) jednogala

Grlica je proso brala;
k njoj dolazi druga grle:
»Daj mi, grle, jedno zrno!«
»Ne dam, grle, ni jednogal!
Bješe brati, a ne spati.
Ja sam brala, nisam spala,
po gori se ne igrala,
u grm glave ne verala.«

JUNAK JANKO
NARODNA PODOVKA IZ SARAJEVA

Je-a te li vi-di-li moga sinka Jan-ka?
Je-a te li vi-di-li moga sinka Jan-ka, Jan-ka,
moga sinka Jan-ka?

Jeste li vidili moga Janka?
— Nismo ga vidili, već smo čuli glase,
da su ga napala tri Turčina mlada.
Prvi mu rekao: »Skoč' u vodu, Janko!«
Drugi mu rekao: »Bjež' u goru, Janko!«
Treći mu rekao: »Predaj nam se, Janko!«
Al' im je Janko ljuto odvratio:
»Nisam žaburina, da u vodu skačem;
niti jelenče, da u goru bježim,
nit sam babetina, da vam se predajem,
već sam Hrvacanin, koj' junačivo
ljubim.«

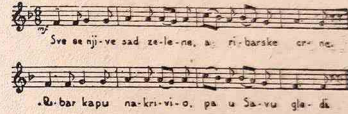
NAIVIŠA I NAILIPŠA
NARODNA PODOVKA IZ HRESTA

Zresla je jelva vi-so-ka, zresla je jel-va;
na-ni, nena, ni-nas; zresla je jel-va vi-so-ka.

Zresla je jelva visoka;
 sve one gore obresla,
 samo 'nu velu ni mogla.
 Za onom velom beli grad
 Po njemu šeće mlad junak
 svojom sestricom Anicom
 i s onom drugom Maricom
 i s onom trećom Katicom.
 Pavlova sestra najviša,
 Petrova sestra najlipsisā.

RIBARI

NARODNA POGLETKA IZ SIBIRIA

Sve se njive sad zelene,
 a ribarske crne.
 Ribar kapu nakrivio,
 pa u Savu gleda.

Čunovi mu vodom plave,
 a izpolci zveče;
 kesegē mu kolo vode,
 a grgeči glede.

Kečige mu njihvu oru,
 a morane vlačē;
 somovi mu žito siju,
 a jesetre žanju.

Linjaci mu slamu diele,
 a štuke mu vršu;
 kada oni sve ovršu,
 tad ribari melju.

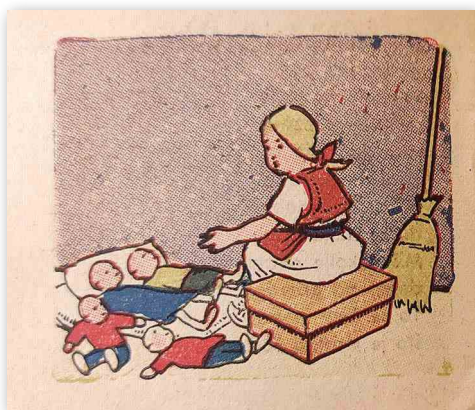

МОБА

НАРОДНА ПОДИЕТКА ИЗ ЗАКАСБАЧКОГ ОКРЕГА

Miš posija proju
 po ježevu polju.
 Narastla je proja
 po ježevu polju,
 mišu do koljena,
 žabi do ramena.
 Miš sakupi mobu,
 da požanju proju.
 Miš zakolje mrava,
 debeloga brava.
 To se čudi moba,
 što je mastna čorba.

BIBERJA SUGRA

NARODNA POPIEVKA IZ GRADIŠTA

Bude maček iglu koval.
 Kaj bu maček z iglom delal?
 Bude maček vreću šival.
 Kaj bu maček z vrećom delal?
 Bude maček žir nabiral.
 Kaj bu maček z žirom delal?
 Bude maček svinju hranil.
 Kaj bu maček z svinjom delal?
 Bude maček salo imel.
 Kaj bu maček salom delal?
 Bude maček kola mazal.
 Kaj bu maček s koli delal?
 Bude maček v sejem išel.
 Kaj bu maček v sejmu delal?
 Bude maček ženu kupil.
 Kaj bu maček z ženom delal?
 Bude maček ženu ljubil.
 Cimbolele cin-cin-cin-cin.

CRNI KOS

NARODNA POPIEVKA IZ GRADIŠTA

Pleši, pleši, crni kos!
 Kak' bih plesô, kad sam bos?
 Nemam drevne ni smole,
 da zakrpam postole.

Proda konje i vole,
 pa si kupi postole.
 Tad ćeš moći plesati,
 noge ne izderati.

Neka pleše Evica,
 koja ima čizmice,
 liepe, nove, crvene,
 i petnjake drvene.

Lisica će svirati,
 medo uz nju brundati
 u velike gugude,
 gugu-gude, gu-gude.

HRVATSKE NARODNE POPIEVKE
 SLIKE PROF. ZVONKA WYROUBALA

III.12. Anon. & Zvonko Wyroubal. 1944. *Dječje popievke* [Children's Songs].

MALA PTICA
NARODNA POPIEVKA IZ SLAVONIJE

Do-le-ti-la ma-la ptica i-bje-đa mi
na no-gu, a u kljnu no-si li-a-lak
i od maj-ke pozdrav mi.

Doletila mala ptica
i sjela mi na nogu,
a u kljnu nosi listak
i od majke pozdrav mi.
Mala ptico, leti dalje
sa srdačnim pozdravom;
ne mogu te ja sprovodit',
moram ovdje ostati.

Djevojčice se kreću u kolu oko
drugarice, koja skakuće kao ptičica
i pjeva dva redka prve kitice. Kod
riječ »na nogu« izabere sebi zamjenu
i povuče je u kolo. Ona nova odpjeva
kiticu do kraja. Sve djevojčice od-
pjevaju zajedno drugu kiticu. Onda
ona u kolu odpjeva opet prva dva
redka prve kitice i tako se igra na-
reda.

KAKO SE MAK SIJE
NARODNA POPIEVKA IZ SJEVERA

ka-lo o-no, ka-lo o-ne mak si-je!

Kako ono, kako ono mak siju?
— Evo 'vako, pa ovako mak siju.
Kako ono, kako ono mak niče?
— Evo 'vako, pa ovako mak niče.
Kako ono, kako ono mak cvate?

— Evo 'vako, pa ovako mak cvate.
Kako ono, kako ono mak opada?
— Evo 'vako, pa ovako mak opada.
Kako ono, kako ono mak žanju?
— Evo 'vako, pa ovako mak žanju.
Kako ono, kako ono mak vrše?
— Evo 'vako, pa ovako mak vrše.

Djeca se pjevajući kreću u kolu, pa
svagda stanu i rukama oponašaju
ono, što pjevaju o maku.

SLIPI MIŠ
NARODNA POPIEVKA IZ ISTRE

Jun-ce za-ha-ja, miš po ku-ći raj-dac
ra-ja doma ni, ku-ća mu go-ni
Ni-na ni ne-na, trajna-ni-na ne-na
lanca-ne-na ni, ku-ća mu go-ni

Sunce zahaja,
miš po kući rajda;
raja doma ni,
kuća mu gori.

Ninani nena,
trajnanina nena;
tanca nenani,
kuća mu gori.

»Sljepi miš« ima' zavezane oči, a
djeca se vrte oko njega pjevajući,
Koga on uhvati, zamjenjuje ga.

PAUN

MUSIČKA POKRETA IZ HERCEGOVINE

Paun pase, trava raste. Paune moj!
Pauna nam noge bole. Paune moj!
Pauna nam glavo boli. Paune moj!
Pauna nam leđa bole. Paune moj!

Paun nam se timaruje Paune moj!
Paun trepti, da poleti. Paune moj!
Na čije će dvore pasti? Paune moj!
Kojeg' hoće nakititi? Paune moj!

Djevojčice u kolu pjevaju, a jedna
u kolu (okićena perom ili cvietom) je
»paun«. Ona najprije rukama čepрка
travu, onda šepese, hvata se za glavu
i leđa, da nenadano poleti iz kola.
Ako joj uspije, ide u kolo desna dru-
garica, između kojih je ona izletjela.
Ne uspije li joj, kiti na kraju pjesme
perom ili cvietom koju hoće, pa je ta
onda »paun«.

TURSKI NAKLON

MUSIČKA POKRETA IZ BOSNE

Grize momak jabuku,
ujede se za ruku.

Jao, jao, ručice,
djevojčeka dušice.

Grize cura jabuku,
ujede se za ruku.

Jao, jao, ručice,
ni momačka dušice.

Dječaci i djevojčice stoje u redu
jedni nasuprot drugih, pa naizmjenice
pjevaju. Oni, koji ne pjevaju, pješaču
po taktu rukama, a na kraju se uvijek
jedni drugima po tri puta poklone
(s rukama prekrštenim na prsima).

M A Č E K
NARODNA POPIEVKA IZ REDUMIRIA

1. Šel maček v ko-va-či-ju i šel maček
v ko-va-či-ju. Kaj bu maček v ko-va-či-ju?
Kaj bu maček v ko-va-či-ju?

Ovako se biber sije; ovako!
— Nije tako, već ovako; ovako!
Ovako se biber kopa; ovako!
— Nije tako, već ovako; ovako!
Ovako se biber žanje; ovako!
— Nije tako, već ovako; ovako!
Ovako se biber melje; ovako!
— Nije tako, već ovako; ovako!
Ovako se biber siplje; ovako!
— Nije tako, već ovako; ovako!

Djevojčice i dječaci u redovima jedni nasuprot drugih, pjevajući pokazuju, kako se to radi — ali naopako. Zato ih oni drugi izpravljaju ili im se rugaju, pa iako pokazuju pravo, oni drugi pokazuju drugačije.

KOLOMPERA
NARODNA POPIEVKA IZ SLAVONIE

Ko-lom-pe-ri Pe-rol! Ko-ga zov-eh, se-ri-
Na zov-em la-be Da ko-ga zov-eh!
I-va-na ba-na. O-ka-ko je-
na ma-la vra-ta. Puš-ća-mo pred-nje,
hva-ta-mo zad-nje.

Kolomperi Perol
— Koga zoveš, nava?

Ne zovem tebe.
— Da koga zoveš?
Ivana bana.
Okolo grada
na mala vrata
pušćamo prednje,
hvatamo zadnje!

Dva se igrača uhvate za ruke i načine »vrata«, kroz koja prolaze redom ostali. Ovi ih propuštaju, a obuhvate uvijek po nekog. Čim su dvojica ovako uhvaćena, oni su onda nova »vrata«.

HRVATSKE NARODNE POPIEVKE
RIŠE PROF. ZVONKA WYROUBALA